

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин

**INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS
AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT**
**МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК**

Матеріали
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, Україна, 19 травня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

Рецензенти:

Дурановські Войцех Хенрик – PhD, Опольський університет (м. Ополье, Польща);

Таранюк Леонід Миколайович – д-р екон. наук, професор, Сумський державний університет (Україна)

*Рекомендовано до видання
вченою радою Сумського державного університету
(протокол № 4 від 9 листопада 2023 року)*

International Economic Relations and Sustainable Development
М 58 (Міжнародні економічні відносини та сталий розвиток) : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19 травня 2023 року / за заг. ред. Ю. М. Петрушенка, М. Д. Домашенко. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 59 с.

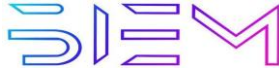
The collection consists of the materials from IV International Scientific Conference «International economic relations and sustainable development» of Sumy State University, which presented the results of the research carried out in different countries, in such scientific areas as international economic relations, international cooperation and economic diplomacy, economics of nature management and sustainable development, strategic directions for sustainable development providing, International economic relations impact on sustainable development and others.

For scientists, lecturers of higher education institutions, students, graduates and everybody, interested in the scientific and practical problems of modern economics.

До збірника ввійшли матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні економічні відносини та сталий розвиток» Сумського державного університету, в яких наведені результати наукових досліджень, виконаних у різних країнах, із таких наукових напрямків, як міжнародні економічні відносини, міжнародне співробітництво та економічна дипломатія, економіка природокористування та сталого розвитку, стратегічні напрями забезпечення сталого розвитку, вплив міжнародних економічних відносин на сталий розвиток та інші.

Для науковців, викладачів закладів вищої освіти, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться науково-практичними проблемами сучасної економіки.

Організатори конференції:

Співорганізатори конференції:

Інститут науки і техніки Хенань, (м. Хенань, Китай)

Університет прикладних наук Цвіккау (м. Цвіккау, Німеччина)

Інноваційний університет Collegium Mazovia (м. Седльце, Польща)

Вища школа економіко-гуманітарна (м. Бельсько-Бяла, Польща)

Опольський університет (м. Ополь, Польща)

Центр соціальних інновацій Єзуїтського університету (м. Краків, Польща)

Інститут технологій та бізнесу в Ческе-Будейовицях, (м. Прага, Чеська Республіка)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 Міжнародні економічні відносини SECTION 1 International economic relations

<i>Michael Ogbe, Inessa Yarova</i> Global financial crises: causes and consequences	6
<i>Воронцова А.С. Бобошко В.М.</i> Потенційні шляхи підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг	8
<i>Біловол А.В., Тарасенко С.В. Дурановські В.</i> Структура промислового експорту як показник розвитку країни на прикладі Китаю, Німеччини, США та України	10
<i>Yurchenko A, Yarova I.</i> Ukrainian e-commerce development: risks and benefits	12
<i>Zaika K, Yarova I.</i> Geostrategic retrospective of Ukraine in international trade relations	14
<i>Домашенко М.Д. Педос А.С, Прокопенко О.В.</i> Експортний потенціал України: сутність та напрямки зміцнення в умовах воєнного часу	17
<i>Галинська Ю. В., Корчменко О. В.</i> Основні стратегічні напрямки розвитку корпорації Amazon	22
<i>Domashenko M.D. Musiienko O.</i> Integration processes in Ukraine	24

РОЗДІЛ 2 Економіка сталого розвитку SECTION 2 The economics of sustainable development

<i>Курбатова Т.О., Сотник І.М.,</i> Державна політика стимулювання розвитку відновлювальної енергетики в домогосподарствах України	27
<i>Макаренко І. О.</i> Облікові директиви ес як бенчмарки зі сталого розвитку у контексті модернізації інформаційно-аналітичної інфраструктури фінансового ринку України	30

<i>Хомутенко Л. І., Петровчук Д.О</i>	Концепція глобального виробництва для досягнення цілей сталого розвитку	32
<i>Воронцова А.С., Голубенко М.А.</i>	Проблеми розвитку інтелектуальної власності в Україні	35

РОЗДІЛ 3

Вплив міжнародних економічних відносин на сталий розвиток

SECTION 3

The impact of international economic relations on sustainable development

<i>Taraniuk L , Taraniuk K , Korsakienè R., Siedieliev S.</i>	Activity of global companies on the high-tech products market	38
<i>Chudnivets A., Yarova I.</i>	Foreign direct investment as a factor of the social and economic development of Ukraine	41
<i>Воронцова А.С., Джобави Е.Г.</i>	Основні загрози економічної безпеки України	44
<i>Воронцова А.С. Мандрика.А.В.</i>	Резерви збільшення експортного потенціалу України в умовах війни	47
<i>Хомутенко Л.І., Григорович А. М.</i>	Передові практики трансферу технологій між країнами: від теорії до реалізації	50
<i>Хомутенко Л.І., Панета А.М.</i>	Причини та наслідки міжнародної міграції робочої сили	53
<i>Галинська Ю.В., Ситник С.В.</i>	Decision tree як інструмент прогнозування розвитку глобальних ринків автомобілебудування в перспективі	55

РОЗДІЛ 1
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
SECTION 1
INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

GLOBAL FINANCIAL CRISES: CAUSES AND CONSEQUENCES

student, **Michael Ogbe**
PhD, As. Prof. **Inessa Yarova**,
Sumy State University, Ukraine

Financial crises are a complex, multifactorial phenomenon that intertwine with other crises, including economic ones. A financial crisis is most often understood as a sharp deterioration in the state of the financial market as a result of the realization of accumulated risks under the influence of internal and external factors, which leads to disruption of its functioning, a decline in price indicators, deterioration in the liquidity and quality of financial instruments, and bankruptcy of participants.

Any disruptions in the functioning of the country's economic mechanism, which may be caused by various internal or external factors, can lead to a number of negative trends affecting the economies of not only underdeveloped or developing countries, but also progressive states. This situation arises for various reasons, one of which is the imperfection of the mechanism of regulation of the economic complex itself, neglect of the economic laws of social development. This leads to an imbalance between supply and demand, a failure in the pricing system and, as a result, to rising inflation and unemployment. Identifying a financial crisis requires taking into account the factors that cause it and its consequences. These factors are usually a decline in exports, a drop in real estate and stock prices, a sharp reduction in credit and a drop in GDP. The cost of a crisis can be very high. A financial crisis can affect the entire monetary system or parts of it (The global, 2023). For example, there are general financial crises, banking crises, credit crises, stock market crises, budget crises, debt crises, currency crises, etc. The causes of financial crises and their pathogens arise in different sectors of the economy and are mainly related to structural and other changes in the course of its development. However, in order for a crisis to occur, the situation in the country must be appropriate, and the causative agents must reach a certain strength.

The causes and nature of global financial crises can generally be classified as endogenous (internal) and exogenous (external): modern concepts of financial crisis theory and views on the causes of crisis phenomena mostly explain the

causes of crises by the fact that as a result of the action of a certain external factor (exogenous), an internal mechanism inherent in the nature of the economy is implemented, which leads to crisis phenomena. Modelling of endogenous factors with the help of analytical models allows only to describe the cause-and-effect functional relationships during crises, but does not reveal the essential characteristics of a crisis as a phenomenon that at the macro level not only causes problems in the economy, but also is caused by the inefficiency of the economic and financial system of a particular country, the world at a certain stage of development of the world economy, at a certain level of economic growth dynamics.

Financial crises are caused by economic and political instability, a decline in a country's competitiveness, corruption, economic stagnation, etc. Any cause (pathogen) of a financial crisis triggers a real crisis through a corresponding economic mechanism. This mechanism is a cause-and-effect relationship between economic variables that occur one after the other and end in a crisis. Each pathogen is mostly associated with a specific economic mechanism. The history of recent financial crises shows that in many countries they were caused by the emergence of new innovative products, technologies or a sharp increase in demand for real estate. The consequence of this is an increase in profitability in the industries in which they are produced, which causes a cross-sectoral flow of capital. As capital and credit flows rapidly to high-yielding industries, triggering a speculative boom and optimism, commercial banks expand their high-risk operations, weakening the banking system.

Thus, the crisis in the global financial market is a multifactorial phenomenon caused not only by problems in the development of the financial market itself, but also by a set of cyclical factors that underlie the contradictions in the process of social reproduction. The crisis in the global financial market is characterized by its global nature: the crisis manifests itself simultaneously or at different times in all market segments and affects all actors of the global economy: international institutions, government agencies, the corporate sector and households (Economic, 2009).

1. The global financial crisis | explainer | education. Reserve Bank of Australia. URL: <https://www.rba.gov.au/education/resources/explainers/the-global-financial-crisis.html> (date of access: 03.05.2023).

2. Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities European Commission, 7/2009. URL: http://www.ec.europa.eu/economy_finance/publications

ПОТЕНЦІЙНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ

К.е.н., ст. викладач, **Воронцова А.С.**
Здобувач ступеня бакалавр **Бобошко В.М.**
Сумський державний університет

В сучасному світі, де глобалізація та міжнародна торгівля стають все більш важливими факторами, посилення конкурентних переваг країни на світовому ринку послуг є необхідним завданням. Конкурентоспроможність у сфері послуг стає ключовим фактором успіху для країн, оскільки вона визначає їх здатність привертати іноземних клієнтів, залучати інвестиції та створювати робочі місця. У зв'язку із цим дана тематика надзвичайно актуальна для України, адже повномасштабна війна, яку розв'язала росія проти України, має суттєвий вплив на світову та українську економіку, включаючи сектор послуг.

У таких періодах надзвичайно важливо залучати інвестиції, створювати сприятливий інвестиційний клімат та розвивати економічні сектори, які мають потенціал зміцнити конкурентні переваги країни на світовому ринку послуг. Розширення та покращення існуючих послуг, впровадження нових технологій та інновацій можуть бути основою для привернення іноземних партнерів, розширення експорту послуг та досягнення сталого економічного зростання.

У цьому контексті достатньо важливим є розвиток інформаційних технологій та інноваційних рішень у сфері програмного забезпечення, кібербезпеки та хмарних технологій, що мають значний потенціал для підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку послуг з кількох причин, а саме:

- сприяє розширенню глобального попиту: зростання цифровізації суспільства та бізнесу породжує високий попит на інформаційні технології і послуги в цих сферах. Україна, яка вже має визнані ІТ-компанії та висококваліфікованих фахівців, може використати цю можливість для привертання іноземних клієнтів і розширення своїх експортних можливостей;

- формує інноваційний потенціал: ІТ-сектор є драйвером інноваційного розвитку. Розробка нових технологій, впровадження штучного інтелекту, розширення сфери кібербезпеки та хмарних технологій створюють можливості для створення власних продуктів і рішень з високою доданою вартістю. Це може сприяти розширенню асортименту послуг, залученню інвестицій та зміцненню позицій України на світовому ринку;

- має відчутні конкурентні переваги: Україна вже має певні конкурентні переваги у сфері ІТ-послуг, такі як висока технічна освіченість,

відносно низькі витрати на розробку програмного забезпечення та інші ІТ-послуги, гнучкість та адаптивність до змін;

– користується підтримкою держави: уряд визнає важливість ІТ-сектору та його розвитку як одного з пріоритетних напрямків. Існують програми підтримки та інвестицій в ІТ-інфраструктуру, створення інноваційних кластерів та розвиток стартап-екосистеми. Це стимулює розвиток сектору та сприяє залученню іноземних інвестицій.

Іншою можливістю підвищення конкурентних переваг України є розвиток сфери туризму, охорони здоров'я та освіти (УІМ 2018). Це може забезпечити зростання іноземного попиту на послуги країни, створити нові робочі місця та збільшити економічні доходи. Потенційні шляхи включають покращення інфраструктури, підвищення якості обслуговування, маркетингові заходи та сприяння інноваціям у цих галузях.

Окрім того, для розвитку сфери послуг необхідно звернути увагу на підготовку кваліфікованих кадрів. Україна має потенціал у галузі освіти, тому важливо залучати учнів до вивчення професій сфери послуг та забезпечувати їх якісну підготовку. Маркетингові дослідження та аналіз попиту також важливі для підвищення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку, допомагаючи визначити потенційні ринки та розробити ефективні стратегії. Створення сприятливого бізнес-середовища також має важливе значення, що включає спрощення процедур, стабільне законодавство та зменшення бюрократичного тиску. (ЦЕС 2023).

Підсумовуючи можна відмітити, що наслідки війни серйозно впливають на економіку та розвиток України, зокрема на сферу послуг. Для підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку послуг необхідно зосередитися на інноваціях, якості послуг, створенні сприятливих умов для їх надання та міжнародному просуванні. Один із потенційних шляхів розвитку цієї галузі в Україні - це розвиток та впровадження нових технологій, зокрема в сфері інформаційних технологій, кібербезпеки та хмарних рішень. Також залучення іноземних інвестицій та партнерів може сприяти розвитку ринку послуг. Крім того, Україна повинна активно співпрацювати з країнами, що мають розвинену інфраструктуру в сфері послуг, для вивчення їх досвіду та його впровадження на власній території.

Робота виконана в рамках НДР № 0121U100473

1. ЦЕС (2023). Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
2. УІМ (2018). УКРАЇНА 2030Е — КРАЇНА З РОЗВИНУТОЮ ЦИФРОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

СТРУКТУРА ПРОМИСЛОВОГО ЕКСПОРТУ ЯК ПОКАЗНИК РОЗВИТКУ КРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ КИТАЮ, НІМЕЧЧИНИ, США ТА УКРАЇНИ

Аспірант, **Біловол А.В.**

к.е.н., ст. викладач **Тарасенко С.В.**

Сумський державний університет

К.е.н, **Дурановські В.**

Опольський університет (м. Ополье, Польща)

Для сучасного етапу розвитку промисловості характерними є такі процеси:

- 1) дифузія нових технологій;
- 2) необхідність підвищення ефективності використання ресурсів;
- 3) нові бізнес-моделі;
- 4) попит на виробничу діяльність у комплексі з послугами;
- 5) досягнення чіткого сприйняття ланцюжків створення вартості за допомогою тіснішої інтеграції замовника та виробника.

За даними Індексу конкурентоспроможності виробничої діяльності, що розраховується UNIDO, у рейтингу 2021 р. лідером є Німеччина, на другому місці є Китай, третя позиція належить США, Україна займає 69 місце (табл.1).

Таблиця 1 – Індекс конкурентоспроможності виробничої діяльності, 2021 (Statistical, 2021)

№ п/п	Країна	Оцінка	Рейтинг
1	Germany	0,46	1
2	China	0,386	2
3	USA	0,353	3
4	Ukraine	0,035	69

Динаміка частки доданої вартості, що створена переробною промисловістю, у ВВП країни за 2000-2020 р.р., свідчить, що чітких тенденцій для обраних країн немає. Наприклад, зниження даного показника у 2009 р. для України, Німеччини та США відбувається на фоні його зростання у Китаї. У порівнянні з 2000 р. у 2020 р. лише Китай демонструє зростання частки доданої вартості, що створена переробною промисловістю, у ВВП країни (1,7 %) (рис.1).

У табл. 2 наданий розподіл експорту аналізованих країн за групами: високо-, середньо- та низькотехнологічний експорт, ресурсний експорт.

Найменше продає ресурсів на світовому ринку Китай (9,1 %), найбільше – Україна (39,6 %). Водночас найбільше високотехнологічної продукції продає Китай (30,2 %), а найменше – Україна (3,7 %). Лідер промислового виробництва, Німеччина, має найбільшу частку середньотехнологічного експорту (52,4 %). Китай є лідером у групі низькотехнологічний експорт (30,6%).

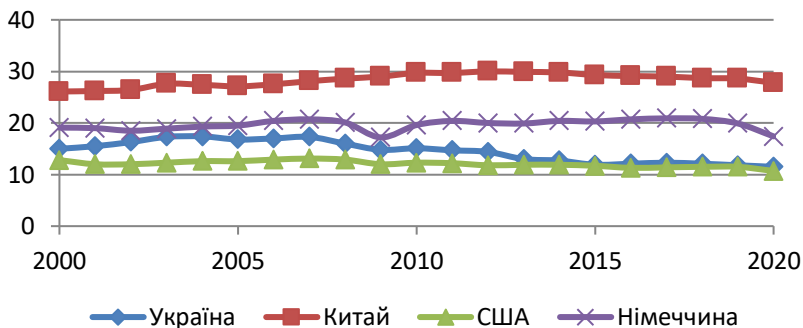

Рис. 1. Додана вартість промисловості як відсоток ВВП, % (Statistical, 2021)

Таблиця 2 – Структура промислового експорту Китаю, Німеччини, США та України на 2021 р., % (World, 2021)

№	Країна	Ресурсний	Низько-технологічний	Середньо-технологічний	Високотехнологічний
1	Україна	39,6	25,0	31,7	3,7
2	Китай	9,1	30,6	30,1	30,2
3	США	26,2	10,2	45,2	18,4
4	Німеччина	12,2	13,9	52,4	21,5

Відповідно, вагомими для промислового розвитку є усі три групи технологічного виробництва. Незалежно від фокусу (високо-, середньо- чи низькотехнологічне виробництво) країна може досягати сталих позицій в промислового розвитку.

Тобто у фокусі промислової політики може бути паритет низько-, середньо та високотехнологічного експорту (приклад Китаю). Варіантом промислової політики може бути і досягнення високого рівня дифузії середньотехнологічних інновації в виробничі процеси і, таким чином, створення умов для швидкої імплементації у виробництва будь-якої інновації (приклад Німеччини).

1. Statistical Indicators of Inclusive and Sustainable Industrialization: Biennial Progress Report 2021/. <https://stat.unido.org/content/publications/statistical-indicators-of-inclusive-and-sustainable-industrialization%253a-biennial-progress-report-2021>
2. World Manufacturing Production Statistics for Quarter III 2021 UNIDO, 2021.

UKRAINIAN E-COMMERCE DEVELOPMENT: RISKS AND BENEFITS

Anastasiia Yurchenko, student,
Inessa Yarova, PhD, As. Prof.,
Sumy State University, Ukraine

At the moment, in the context of events unfolding in the world, Ukraine seems to be a global trend. Ukrainian products are now in demand because a rather high amount of funds are being received for the subsequent restoration of economic stability in the context of current events. The e-commerce market in Ukraine plays a significant role in the swift post-war economic recovery.

Marketplaces, certainly, currently are a considerable source of revenue for Ukrainian entrepreneurs, despite Russia's military aggression against Ukraine. International companies have been supporting Ukraine since the Russian invasion, Etsy and eBay have canceled commissions for Ukrainian sellers, which has made a significant enhancement in the terms of business for these marketplaces. Ukraine is a digital country with great potential in this area, in this regard, it is sufficient to consider opportunities to enter Ukrainian marketplaces for entrepreneurs, to further accelerate the development of the Ukrainian economy in the post-war period.

For strategizing, to begin with, the most preferred Ukrainian marketplaces in the context of customer engagement should be identified (fig.1.1) (Retail in Ukraine, 2023).

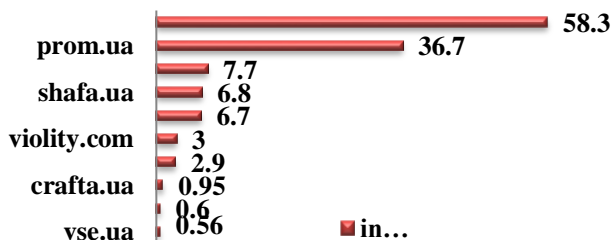

Figure 1. The most visited Ukrainian marketplaces as of February 2023

According to statistics, the marketplace occupying the leading positions in this rating, such as OLX, Prom, Bigl, and Crafta, will be considered in more detail.

Beginning with the leader in traffic for February 2023, the marketplace OLX, which became one of the most prominent marketplaces for business and personal use, while the initial position of the marketplace was a service for publishing ads, however, now it is the leading marketplace, which is a huge variation of the range of published products. These statistics determine the monthly attendance of OLX at 58 million users and suggest that the upward trend in traffic will increase due to the rapid implementation of digitalization in the Ukrainian economy. Based on the data above, the second most visited marketplace is Prom. The tool for promoting products on this platform is the ProSale service, which is an internal advertisement for the effective promotion of products intuited in the marketplace's catalog. This tool uses a bidding system and two payment models differentiated as CPC and CPA, as payment per click on the ad or for order placement. In addition, Prom uses contextual advertising to attract customers promptly (Horoshop, 2023).

Bigl.ua in Ukraine is the third most attended trading platform, the placement of goods on this marketplace is possible only with the presence of a Prom account. When registering for Prom, the publication of ads on Bigl.ua is an effective instrument to promote products. The fundamental concept of this marketplace is efficient customer service, only positive feedback, and a minimized number of canceled orders. Accounts and ads are thoroughly checked, and any non-compliance with standards triggers the blocking of the online store.

One of the Ukrainian marketplaces is analog of global e-commerce players, such as Crafta.ua is at the moment the Ukrainian alternative to the American marketplace of handicrafts Etsy. Crafta.ua allows the implementation of a selling strategy with the help of promotion services, in the commission of 5%, 10%, or 15% of the value of products sold on this marketplace, as well Crafta takes a percentage of sales of 10% from the exposed advertising (Crafta, 2023). The core difference between the Ukrainian counterpart and the American handmade platform is a more limited list of available products, which is a fundamental position of the Crafta administration. Having considered the key players of the Ukrainian market marketplace, and defined the essential regulations for dealing with these tools, it is possible to conclude that these tools can be further optimized in the e-commerce market. At the moment the phenomenon of the Ukrainian market of marketplaces is Made with Bravery platform. This platform allows a wider customer base to purchase quality Ukrainian products.

In conclusion, the market for e-commerce is expanding rapidly, indicating the presence of optimized processes of marketplace management and simplified procedures for implementing the integration process.

1. Retail in Ukraine. <https://ua-retail.com/2023/03/rejting-vidviduvanosti-najbilshix-marketplejsiv-ta-internet-servisiv-za-lyutij-2023/>

2. Horoshop. (2023). *TOP-10 marketplaces in Ukraine*. <https://horoshop.ua/blog/top-10-marketplaces-of-ukraine/>

3. *Crafta*. Service rules (n.d.). <https://crafta.ua/uk/rules>

GEOSTRATEGIC RETROSPECTIVE OF UKRAINE IN INTERNATIONAL TRADE RELATIONS

student **Kateryna Zaika**,,
PhD, As. Prof., **Inessa Yarova**,
Sumy State University, Ukraine

Geostrategy is a set of directions of foreign policy and foreign economic activity of the state in the international arena. An integral part of the doctrine of national security, including the technology of state behaviour to achieve its goals in the geopolitical or geoeconomic space. The art of neutralizing the destructive (for society) consequences of external or internal call (negative milestone energy) multidimensional communication space. Geostrategy creates the basis for the development of technologies for the implementation of national or regional priorities and the prevention of social and environmental disasters originating on energy-saturated borders (Geomar). Each geostrategy can have its own geopolitical, geoeconomic or sociocultural strategy. Unlike strategy (the art of managing contemporary social or political struggles), metastrategy (long-term strategy) stands out.

The Ukrainian geopolitical worldview has undergone a long evolution and is strongly influenced by the history of Ukrainian statehood. In some historical sources until the early twentieth century, Ukrainian geopolitical information, and political and geographical knowledge about it were fragmentary and combined with other regional information. By the beginning of the twentieth century, we cannot talk about the development of national geopolitics, but only about the formation and development of geopolitical views and geopolitical ideas. At the turn of the 1920s, the first Ukrainian political plans began to emerge, which included and reaffirmed geopolitical principles. In the 20th century. Before Ukraine gained independence, the geopolitical worldview of Ukraine was formed, which took place under special conditions, in the territorial and socio-political spheres, and after gaining independence in 1991.

In general, the history of the formation of a geopolitical view of Ukraine can be divided into three key stages (Kopachinska, 2021).

–Historical stage 1. The beginning, began in the 9th century. and lasted until the early 20th century, characterized by the appearance of the first sources of

territorial and political information; the appearance of the first ideas about the geopolitical subjectivity of Ukraine; substantiation of the principles of its political, legal and geopolitical views and the first attempts to establish Ukrainian statehood.

–Historical stage 2. Fundamental (early 20th century-1991) was characterized by the strengthening of national and political movements in the Ukrainian ethnic lands; the emergence of the first scientifically based geopolitical ideas and vision; scientific research of the first classics of the geopolitical view of Ukraine.

–Historical stage 3. Modernity (since Ukraine gained independence in 1991 to the present) is characterized not only by the formation of Ukraine as an independent subject of international relations, but also by an awareness of its own geopolitical importance; formation of geopolitical priorities for its development, geopolitical orientation at the regional and global levels; and, as a result, the transformation of the geopolitical view of the state on its geopolitical interest.

In the first months of Ukrainian independence, the principle of multi-vector foreign policy, in particular international trade activities of the state, was proclaimed. This was due to the desire to distance itself from the post-Soviet space and, above all, to counteract Russia's attempts to maintain control over the former Soviet republics. In addition, the ideas of integration into the European community seemed unrealistic, therefore, nothing else could be the main slogan of the international economic orientation.

In general, active trading partners, which are direct geographical neighbours with which Ukraine has a land border or direct access to open Black Sea ports, are, in addition to the CIS countries (Moldova, Belarus, Russia, Georgia), former satellites of the USSR in the Eastern bloc (Poland, Slovakia, Hungary, Romania, Bulgaria), as well as Turkey.

In describing Ukraine's geopolitical strategy, we must take into account some factors that affect the course of external policy: there is a confrontation between the US, NATO and the EU and Russia for influence in the post-Soviet space and in the Black Sea region, accompanied by the strengthening of their military and political activity around our state and, as a result, the beginning of the Russian-Ukrainian War on February 24, 2022:

- authoritarianism of the Russian authorities, increased activity and aggressiveness of Russia's foreign policy;
- initiatives of Turkey, Poland and Romania to strengthen their regional positions are intensified;
- strengthened nationalist sentiments in some neighbouring countries, in particular, Hungary and Romania.

In 2008 Ukraine became a WTO member joining the multilateral international agreements that form the basis of the mechanism of international regulation of trade in services and the legal basis of globalization processes in this

area. Ukraine has joined the Marrakech Agreement Establishing the WTO, the integral parts of which are agreements and legal documents included in its annexes, including the General Agreement on Trade in Services (GATS) (Geostrategy, 2022).

In international trade in services, Ukraine plays a small role, despite the existing technological potential and favourable transit and geographical position, but the share of highly technical services is very small.

From 2000-2010, there were changes in the geographical structure of Ukraine's foreign trade: if in the mid-1990s. the main trading partners of Ukraine were the CIS countries, then in the 2010s the volume of trade between Ukraine and the CIS countries and with the EU countries was close and increased by 2019. There was a deepening imbalance between exports and imports – there is a negative balance of trade.

Regarding the peculiarities of the commodity structure of exports, the predominance in the export of metallurgical products, the dependence of industry on oil and gas imports can be distinguished; high share of export of goods of low degree of the processing; excessive share of finished industrial products, including consumer goods, in imports, etc. In imports, mineral fuel and petroleum products occupy a leading place (The participation, 2021).

In implementing its geostrategy, Ukraine focuses on neighbouring countries, studies their strengths and weaknesses, adopts the best elements of development and internal governance, distances itself from negative trends and becomes a symbiosis, mediator, "golden mean" of cultural, mental, socio-demographic and political-economic impacts.

Now we can observe a change in the general geopolitical situation in the world. The general trend is to reduce trade with Russia, although the main forces of influence among the EU countries - Germany and France - it is important to give up economic security because of the sanctions pressure on Russia.

Ukraine has always been considered an agrarian country that has no significant impact on the world situation. However, after the feeling of war in February 2022, the world community realized that this was not the case. Two weeks after the start of the war, many goods, such as oil and flour, Ukraine's largest exporter, disappeared from store shelves, as did the general rise in prices for almost all goods due to disruptions in logistics chains. Thus, Ukraine directly influences the distribution of forces on the world stage.

1.Kopachinska, Galina. (2021). Geopolitical View of Ukraine: History of Development and Specifics of its Current Transformation. *Quaestiones Geographicae*. 40. 47-62. 10.2478/quageo-2021-0037

2.Geostrategy priorities of Ukraine, 2022 [Electronic resource]. Mode of access to the resource: <http://compete.org.ua/geostrategichni-prioriteti-ukraini/>

3. The participation of Ukraine in international trade in goods, 2021. [Electronic resource]. Mode of access to the resource: https://studopedia.su/8_23193_uchast-ukraini-u-mizhnarodniy-torgivli-tovarami.html

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Керівник: к.е.н., доцент **Домашенко М.Д.**
студентка **Педос А.С.**

Сумський державний університет
д.е.н., проф. **Прокопенко О.В.**

Collegium Mazovia Innovative University (Седльце, Польща)

У сучасних умовах перетворення ринків на єдиний глобальний механізм ефективна діяльність економічної системи країни розглядається не лише як метод взаємодії національної економіки зі світовою, а й як результативний спосіб формування конкурентних переваг держави на світовій арені. Рушійною силою включення національних та регіональних економік у світовий відтворювальний процес, а також у систему глобального торговельного співробітництва є зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання різного рівня.

В економічній науці широко застосовується поняття експортного потенціалу, яке використовується при описі поточного стану та характеристики можливих тенденцій та перспектив розвитку досліджуваних об'єктів. Цей термін активно застосовується не лише на рівні окремого підприємства чи інтегрованої бізнес-структури, яка складається з декількох пов'язаних суб'єктів господарювання, чи рівні конкретної галузі або регіону, але також і на рівні економічної системи країни загалом. Україна виступаючи активним учасником зовнішньоторговельних відносин суттєво постраждала внаслідок агресії, викликаной повномасштабним вторгненням сусідньої країни. В нових економічних реаліях актуальним завданням є пошук шляхів та розробка заходів зміцнення експортного потенціалу держави.

Метою роботи є розкриття змісту експортного потенціалу країни як економічної категорії, а також пошук шляхів зміцнення експортного потенціалу України в умовах воєнного часу.

Пошук напрямів економічного розвитку з урахуванням можливостей, що надаються світовою економікою у процесі глобалізації, актуалізує питання зовнішньої торгівлі країн та регіонів, зокрема їх експортної діяльності. Розглядаючи цю категорію як чинник економічного зростання, що впливає на інтеграцію країни у світове господарство, не можна не погодитися з думкою Г.О. Герасименко, яка зазначає, що «експорт набуває ознак

потенціалу, тобто прихованої здатності забезпечувати досягнення поставленої мети та вирішення певної проблеми у суспільному розвитку» (Герасименко, 2014).

В економічній літературі представлена достатньо велика кількість визначень поняття «експортний потенціал», але водночас відсутнє єдине установлене трактування даної економічної категорії, що ускладнює можливості управління процесом його формування та розвитку на рівні країни.

Використання терміна «потенціал» як економічної категорії стосовно економічних систем призвело до появи поняття «економічний потенціал». Вперше поняття економічного потенціалу почало широко використовуватися з кінця 70-х – початку 80-х ХХ століття. В результаті економічний потенціал постає як сукупність функцій, з допомогою яких господарюючий суб'єкт реалізує своєї діяльності власні здібності і можливості розвитку, використовуючи наявні матеріальні і нематеріальні ресурси, рахунок чого забезпечується виробництво і реалізація/надання конкурентоспроможної продукції/послуги на ринку, що дозволяє максимально задовольняти запити споживачів (Верхоглядова & Дятлова, 2017).

Розширення географії міжнародного бізнесу, що почалося з кінця ХХ століття, залучення до цього процесу все більшої кількості національних економік, збільшення чисельності людей, залучених у сферу зовнішньоекономічних відносин, потребували уточнення загально використовованого поняття «економічний потенціал» та виділення в його рамках нової категорії, а саме «експортний потенціал». Запровадження нового терміну «експортний потенціал» стало поштовхом до активізації наукових розвідок з метою формування чіткого підходу що до його трактування.

Аналіз наукових джерел дав змогу виділити чотири основні підходи, яких дотримуються вчені розглядаючи сутність експортного потенціалу, а саме: системний, ресурсний, процесний, ринковий та інші підходи.

В рамках ресурсного підходу експортний потенціал розглядається як «сукупність можливостей та спроможностей розвитку економіки країни у напрямку завоювання позицій на міжнародних ринках». На відміну від ресурсного підходу вчені, що дотримуються системного підходу вбачають в експортному потенціалі країни комплексну характеристику, що складається з певних складових потенціалів, а також враховує фактори стратегічного розвитку з урахуванням часу.

Достатньо велика група вчених дотримується результативного підходу до поняття «експортний потенціал». Відповідно до нього експортний потенціал країни визначається потенціальним обсягом товарів та послуг, що може бути вироблений / наданий країною на зарубіжних ринках. Останнім розглянутим підходом є ринковий підхід, відповідно до якого експортний

потенціал країни характеризується наявністю конкурентних переваг товарів та послуг, що планується реалізовувати на зовнішніх ринках для розширення присутності на них.

На основі проведеного аналізу економічної категорії «експортний потенціал» у макроекономічному контексті під нею пропонується розуміти наступне: «експортний потенціал країни – це максимальна спроможність економіки держави, що представлена сукупністю регіонів, галузей, секторів, компаній та підприємств, виробляти конкурентні на зарубіжних ринках товари та послуги за рахунок існуючих (природні ресурси, вигідне географічне положення, розвинена інфраструктура, тощо) та сформованих національних переваг, що засновані на інноваційних досягненнях науково-технічного прогресу».

Отже, з теоретичної точки зору експортний потенціал країни варто розглядати як цілісне явище з позиції комбінованого системно-ресурсного підходу, яке, з одного боку, ґрунтується на розумінні потенціалу як сукупності ресурсів для успішного здійснення експортної діяльності (ресурсний підхід), а, з іншого боку, системного підходу для формування міцного експортного потенціалу та переходу його на більш високий якісний рівень.

З практичної точки зору експортний потенціал відіграє важливу роль для кожної країни. При цьому роль експортного потенціалу зростає в міру того, як країна включається до міжнародної торгівлі як експортер та імпортер.

Впродовж періоду незалежності починаючи з 1991 року Україна включилася до міжнародної торгівлі як її активний учасник, розвиваючи торговельні відносини як з країнами найближчого зарубіжжя, так і активно нарощуючи обсяги торгівлі з розвиненими країнами, що знаходяться в Європі та за океаном.

Останній 2022 рік став справжнім викликом для України та кожного її підприємства, громадянина. Повномасштабний напад Російської Федерації мав катастрофічний вплив на всю країну, економіку і звісно можливості реалізовувати експортний потенціал. За підсумками 2022 року експорт товарів та послуг з України обвалився на 34,1% до рівня 53,3 млрд. дол. Такий обсяг експорту відповідає показникам 2015-2017 років, коли Україна відновлювалася після анексії Криму та частини територій Донецької та Луганської областей.

Обстріли прикордонних територій, ракетні атаки по всій території України не дають змогу повною мірою реалізувати експортні можливості. Серед проблем-наслідків в експорті варто відзначити перешкоди, пов'язані з логістикою, потребою у зміні напрямів експорту, проблеми з відновленням

виробничих потужностей, пошкоджених внаслідок воєнних дій, поверненням кваліфікованих працівників назад в Україну.

На думку автора, перспективи та можливості нарощення експорту товарів та послуг з України можуть бути забезпечені системними заходами у трьох складових формування та реалізації експортного потенціалу:

– формування, розвиток, відновлення потенціалу внутрішніх ресурсів (потенціал внутрішніх ресурсів – ПВР) – виробництво максимальних обсягів товарів та послуг;

– завоювання нових, розширення існуючих зарубіжних ринків (потенціал цільового ринку – ПЦР) – продаж вироблених товарів та послуг за межами країни;

– усунення чи максимальна мінімізація негативного впливу бар'єрів на шляху експорту (можливості та бар'єри виходу на зарубіжний ринок МБЗР).

Схематично систему напрямів та заходів управління експортним потенціалом України у сучасних реаліях воєнного часу можна представити наступним чином (рис. 1).

Рисунок 1 – Система напрямів та заходів управління експортним потенціалом України в умовах воєнного часу (розроблено автором)

Тобто, іншими словами, Україна повинна мати ресурси для того, щоб виробляти експортну продукцію та послуги. Також у вітчизняних експортерів повинні бути ринки для збуту виробленої продукції та послуг і звісно повинні бути відсутні бар'єри для здійснення експортної зовнішньоекономічної діяльності.

Якщо розглянути кожний з напрямів експортного потенціалу України та необхідні заходи, які потрібно здійснювати для його нарощення, то складеться чітке уявлення про можливості збільшення експорту у найближчі роки. Так, для формування міцної виробничо-технічної бази потрібне систематичне інвестування капітальних інвестицій, в тому числі в інноваційні галузі та сфери діяльності. Невід'ємною складовою цих заходів повинно бути відновлення об'єктів критичної інфраструктури (енергетика, водо- та газопостачання) (Юрчишин, 2023).

Без фінансової, інформаційної та навчальної підтримки експортерів також не можливо в повній мірі реалізувати експортний потенціал України. Тому, на державному порталі «Дія Бізнес» розроблено цілий спеціалізований напрям для експортерів, який включає корисну інформацію щодо країн та ринків, продуктів; розроблено цілий спектр послуг та сервісів як для експортерів-початківців, так і для систематичних та ситуативних експортерів (гайди, запити на партнерство, тренінги, ЕКА страхування, тощо). Важливою частиною є державна фінансова підтримка експортерів за спрощеною процедурою .

Втрату значущих для України зовнішніх ринків, зокрема, ринку Китаю, Російської Федерації, Білорусі та інших потрібно компенсувати відкриттям нових ринків та розширенням існуючих. Після повномасштабного вторгнення для України ринок ЄС став основним, а Польща перемістилася з 3-ого на 1-е місце за обсягами імпорту української продукції та послуг.

На згаданому вище державному порталі «Дія Бізнес» представлено багато корисних матеріалів, статей щодо перспективних ринків та продуктів (наприклад, гайди для вітчизняних експортерів щодо участі у зарубіжних тендерах на продаж органічної продукції). На цьому ж експортному порталі можна знайти докладну інформацію щодо тих товарів, які українські експортери можуть замінити після виходу з ринків ЄС російської продукції.

Третій напрям включає заходи держави на дипломатичному полі для встановлення вигідних для України відносин із зарубіжними країнами для мінімізації чи навіть звільнення вітчизняного експорту від промислових, аграрних, антидемпінгових мит та квот, лібералізація тарифів. На даний момент ця робота активно проводиться і її не потрібно зупиняти, а потрібно лише нарощувати. Також важливо продовжувати дію зернового коридору для підтримки логістичних можливостей для експорту вітчизняної аграрної та металургійної продукції у далекі країни.

Отже, експортний потенціал є невід'ємною складовою національної економіки, що характеризує сукупну спроможність промисловості, окремих регіонів, галузей та підприємств реалізовувати на експорт конкурентоспроможні на зовнішньому ринку товари, послуги, технології та ресурси. Основною проблемою у використанні експортного потенціалу для України в сучасних реаліях є зовнішня агресія, яка продовжується. Однак незважаючи на це потрібно шукати шляхи зміцнення та нарощення експортного потенціалу в нових умовах. Розвиток експортного потенціалу та, як наслідок, збільшення обсягів експорту товарів та послуг з України на зарубіжні ринки можливо досягти лише за умови комплексного підходу та систематичних дій. Для цього розроблено комплекс заходів, успішна реалізація яких в кожній з трьох складових управління експортним потенціалом дозволить підтримати в умовах воєнного часу та забезпечити прискорене зростання після завершення війни обсягів експорту товарів та послуг з України.

1. Герасименко, Г.О. (2014). Формування і розвиток експортного потенціалу України в умовах глобалізації. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, (2), 22-26.
2. Верхоглядова, Н.І., Дятлова Н.В. (2017). Дослідження сутності потенціалу як економічної категорії. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*, (10), 1-14.
3. Економічна статистика України за 2010-2022 роки (2023). Вилучено з: <https://ukrstat.gov.ua>.
4. Юрчишин, В.О. (2023) Стан економіки та перспективи її відновлення у 2023 р.: аналітична доповідь (травень 2023). Київ: Центр Разумкова.

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЇ AMAZON

д.е.н, проф. **Галинська Ю. В**
студентка **Корчменко О. В.**,
Сумський державний університет, Україна

На сьогоднішній день міжнародне корпоративне управління швидко змінюється та набуває нові форми – компанії, які не дотримуються старих принципів управління, стають неконкурентоспроможними та витісняються із високоефективного ядра ринку. Сучасні можливості розвитку мають високий темп та стрімко змінюють умови ринку, тому компаніям необхідно вміти адаптуватися до таких умов такою компанією є Amazon. На даний момент компанія Amazon є однією з найбільших у світі серед компаній, що займаються продажем всіляких товарів і послуг через Інтернет. Корпорація Amazon стала величезною частиною глобальної економіки.

Місія компанії – бути «компанією, що найбільш піклується про клієнта на Землі». Будь то повернення покупки або зламаний девайс – Амазон завжди прагне залишити клієнта задоволеним, навіть ціною власних збитків, свято вірячи, що довіра клієнта – найдорожчий актив. В Амазоні практикується поділ на так звані “two pizza teams”. Це означає, що розмір команди визначається тим, що всіх можна нагодувати двома піццями. Тобто в середньому у команді близько восьми осіб. Таким чином, Амазон зберігає відчуття старт-апу, будучи при цьому корпоративним гігантом. Інша відмінна риса культури Амазона – ощадливість. Кожне третє онлайн-придбання в Америці відбувається на amazon.com. Кожен другий клієнт онлайн-магазинів спочатку йде на Amazon і досліджує там ціни товарів, щоб приблизно уявляти, з чим він має справу. Ця компанія має філії за межами США, в Бразилії, Канаді, Великобританії, Німеччині, Японії, Франції, Італії, Польщі, Іспанії, Індії та Китаї. У компанії працює 648 тисяч осіб, у 5 разів більше, ніж у Google. Amazon.com – 1-й за популярністю інтернет-магазин. Річний оборот Amazon - \$107 млрд (більше, ніж у Google та Microsoft). Компанія має 304 млн активних клієнтів, які щомісяця роблять 120 млн покупок [1].

Amazon об'єднує, на сьогодні, 2,5 млн. продавців і близько 100 млн. продуктів, які доступні більш ніж в 50 країнах.

Стратегія корпорації базується на чотирьох основних компонентах.

В центрі уваги всіх процесів – клієнт.

Широкий асортимент.

Ціни найнижчі, ніж у конкурентів.

Глобальне охоплення.

До основних основних напрямків розвитку корпорації, можна віднести:

утримання лідерської позиції та вихід на нові ринки.

скорочення витрат та переосмислення бізнес процесів.

подальше заохочення до експериментів та інновацій.

заохочення працівників до підвищення кваліфікації.

збереження високого рівня обслуговування клієнтів.

виведення супутників на орбіту.

Отже, основні стратегічні напрямки корпорації Amazon, лежать в площині злиття та поглинання, розширення та підтримка глобальної присутності також є важливим стратегічним напрямком компанії; розробки в інноваційній сфері.

1. Бред Стоун. The Everything Store. Джефф Безос и ера Amazon. 2018. С. 16-20.

2. Офіційний сайт компанії Amazon. URL: amazon.com (дата звернення: 31.05.2023).

INTEGRATION PROCESSES IN UKRAINE

PhD, As. Prof. **Domashenko M.D.**,

student **Musiienko O.**,

Sumy State University, Ukraine

Integration processes in Ukraine, such as joining the European Union, expanding trade agreements and partnerships with other countries, have a significant impact on the development of international business. The main goal of integration is to create a common market in which goods and services can be freely exchanged between participating countries. Other benefits of integration include lower customs barriers, political stability, joint decision-making and reduced trade administration costs.

European integration for Ukraine is a way to modernize the economy and overcome technological backwardness. It is also a good opportunity to receive foreign investments and the latest technologies, to improve the competitive capabilities of domestic manufacturers, and access to world markets.

This cooperation focuses on various fields such as politics, economy, trade, energy, transport, culture, education and science. Ukraine's membership in various regional organizations and participation in regional initiatives contribute to deepening mutual understanding, joint development and solving common problems.

Within the framework of regional cooperation, Ukraine is actively developing cooperation with the countries of its eastern, southern and northern neighboring zones, as well as with regional organizations.

On the one hand, the integration of Ukraine into European structures, such as the EU, NATO and others, can open up new opportunities for the development of international business and contribute to the increase of foreign trade volumes. The free movement of goods, services and capital can contribute to attracting foreign investments, expanding the export base and increasing export volumes. In addition, the integration of Ukraine can contribute to the creation of favorable conditions for the development of small and medium-sized businesses, which can provide new opportunities for the growth of the economy.

European integration means the process of bringing Ukraine closer to the EU and meeting the requirements of European standards in various areas. Ukraine officially expressed its European orientation in 2014, when it signed the Association Agreement with the EU. This agreement envisages a deep and comprehensive rapprochement of Ukraine with the EU in the political, economic and legal spheres.

The integration of Ukraine contributes to the development of industry and the modernization of production facilities. The opening of EU markets and the possibility of exporting products encourage Ukrainian enterprises to introduce the

latest technologies and quality standards. As a result, there is an increase in production efficiency, an increase in the quality of goods and services, as well as an increase in competitiveness on the world market

In addition, integration helps to improve the business infrastructure and promotes the development of trade relations with other countries. This expands the opportunities of Ukrainian companies to enter new markets and develop international partnerships. Integration processes have their own challenges and opportunities, which largely depend on the influence of external markets. Making the most of these challenges and opportunities can be a key success factor for integrating businesses.

The development of services gives a great impetus to the development of the national economy. For the development of the modern market of services in Ukraine, it is first necessary to strengthen the set of strategic approaches and goals that will contribute to the growth of services at the national level, this includes the following.

Analyzing Ukraine's foreign economic trade, it should be noted that European countries are one of Ukraine's most important trading partners in the .In terms of trade turnover in services, this region ranks first among all partners of Ukraine.

Table 1 – Foreign Economic Trade of Ukraine 2017-2021, (million \$)

Year	2017	2018	2019	2020	2021
Foreign trade turnover	107 285	122 142	132 609	118 340	141 377
Export of goods and services	52 330	59 195	65 298	59 042	68 089
Imports of goods and services	54 955	62 947	67 312	59 298	80 400
Balance	- 2 625	- 3 752	- 2 014	- 256	-12311

Table construction by the author based on data [1].

In recent years, Ukraine's foreign trade has undergone certain changes and challenges. In general, there is a positive trend in the growth of the country's foreign trade.

In particular, Ukraine's exports gradually increased during the reporting period, which indicates an increase in the competitiveness of Ukrainian goods on international markets. Raw materials, agricultural products and products of heavy industry remain the predominant part of exports. However, it should be noted that

the development of the high-tech sector and the export of products with high added value remains an important task for the further development of the country's economy.

As for imports, there were also positive changes, but at the country level, a significant volume of goods imports continues. Imports focus mainly on technological equipment, electronics, cars and other finished goods. The strengthening of the Ukrainian hryvnia and the introduction of trade restrictions affected the volume of imports.

One of the important aspects of Ukraine's foreign trade is the expansion of trade partners. Ukraine continues to develop cooperation with the European Union, CIS countries, Asia and other regions of the world. Diversification of trading partners is an important factor for ensuring stability and reducing risks from dependence on individual markets.

Taking everything into account, Ukraine's foreign trade in recent years shows positive growth dynamics, but at the same time there are challenges and tasks that require attention. The development of high-tech industries, attraction of investments, expansion of trade partners and improvement of the competitiveness of Ukrainian goods are key factors for the further development and success of the Ukrainian foreign economic sector[2].

On the other hand, integration processes can have a negative impact on the development of international business in Ukraine. For example, when signing free trade agreements, new technical and standardization requirements may appear, which may complicate the process of exporting goods to foreign markets and increase their production costs.

In general, integration processes in Ukraine have a significant impact on the development of international business, contributing to the expansion of sales markets, the inflow of foreign investments, technological transfer, the development of small and medium-sized enterprises, and the increase of the competitiveness of Ukrainian companies.

1. Analysis of trade in services between Ukraine and the EU within the framework of the FTAA [Final-DCFTA-services-2021-11-11.pdf \(kse.ua\)](#)

2. Integration processes: concepts, approaches, foreign experience <http://dspace.kntu.kr.ua>

3.26. Domashenko M.D. Lazis P. M. Development of the most influential digital companies in the world // Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices: Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference (February 24-26, 2021) / Gen. Edit. Olha Prokopenko. Tallinn: Teadmus OÜ, 2021, p 66-69.

4.27. Shkola V., Domashenko M., Vavilichev M. Perspectives on global competitiveness in terms of modern challenges and threats: the case of leading world's economies for Ukraine // Mechanism of Economic Regulation – 2021. – No 2. – P. 51-65 <https://doi.org/10.21272/mer.2021.92.06>
https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_49/Viktoriiia_Y_Shkola_Maryna_D_Domashenko_Mykola_D_VavilichevPerspectives_on_global_competitiveness_in_terms_of_modern_chall.pdf

РОЗДІЛ 2
ЕКОНОМІКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
SECTION 2
THE ECONOMICS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

***ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В ДОМОГОСПОДАРСТВАХ
УКРАЇНИ***

к.е.н., доцент **Курбатова Т.О.**,
д.е.н., професор **Сотник І.М.**,
Сумський державний університет

Державна політика щодо стимулювання розвитку відновлювальної енергетики була запроваджена в Україні у 2009 році, проте мотиваційні механізми, спрямовані на заохочення генерації «зеленої» електроенергії поширювались лише на промисловий сектор. У 2014 році до Закону України «Про електроенергетику» були внесені зміни відповідно до яких економічні стимули почали поширюватися й на сектор приватних домогосподарств. На сьогодні до таких механізмів належать «зелений» тариф, податкові та митні пільги (Закон, 2017; Податковий, 2011; Митний, 2012).

Основним мотиваційним інструментом є «зелений» тариф – спеціальний тариф, за яким держава закуповує надлишок електроенергії, згенерованої сонячними та вітровими електростанціями приватних домогосподарств, неспожитий на власні потреби.

Починаючи з 2015 року власники приватних домогосподарств мали право інсталювати фотоелектричні та вітроустановки, загальна встановлена потужність яких не перевищувала 30 кВт. З 2018 року, враховуючи значний попит на інсталяцію сонячних електростанцій, їх дозволена встановлена потужність була підвищена до 50 кВт, за умови розташування сонячних панелей на дахах та/або фасадах будівель та інших капітальних спорудах без використання земель сільськогосподарського призначення. Починаючи з 2019 року «зелений» тариф почали застосовувати для комбінованих вітро-сонячних установок, встановлена потужність яких не перевищує 50 кВт.

«Зелений» тариф на електроенергію, вироблену генеруючими потужностями домогосподарств, встановлюється єдиним для кожного виду відновлювального джерела енергії. Дохід домогосподарства від продажу електроенергії за «зеленим» тарифом підлягає оподаткуванню. Розмір

податку становить 19,5%, із них 18% – податок із доходів фізичних осіб та 1,5% військовий збір. У випадку з домогосподарствами податковим агентом є енергопостачальна компанія у мережу якої домогосподарство продає надлишок електроенергії. Саме вона є відповідальною за перерахування цих податків до бюджету. Домогосподарство, у свою чергу, отримує на свій рахунок суму за реалізовану електроенергію, яка зменшена на суму податку.

Механізм стимулювання розвитку відновлювальної енергетики в секторі приватних домогосподарств за допомогою «зеленого» тарифу встановлена до 1 січня 2030 року. Держава зобов'язується купувати весь обсяг електроенергії, неспожитий домогосподарством на власні потреби, до закінчення терміну її дії.

Крім «зеленого» тарифу, власники домогосподарств при реалізації проєктів відновлювальної енергетики звільняються від сплати податку на додану вартість та митних зборів при закупівлі матеріалів, обладнання, комплектуючих, що використовуються для будівництва сонячних та вітроелектростанцій.

Впровадження вищезазначених економічних стимулів стало суттєвим поштовхом для розбудови сонячних електростанцій в домогосподарствах України. Так, станом на кінець 2021 року в домогосподарствах було інстальовано 44888 сонячних електростанцій загальною встановленою потужністю 1205 МВт. Водночас сегмент малої вітрогенерації практично не розвивається в Україні, оскільки домогосподарства надають перевагу інсталяції фотоелектричних установок через вищу ставку «зеленого» тарифу. Так, станом на кінець 2021 року в домогосподарствах було введено в експлуатацію лише 4 вітроелектростанції, загальною встановленою потужністю 0,057 МВт.

Суттєвим викликом для розвитку відновлювальної енергетики в домогосподарствах України стало повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Низка генеруючих потужностей була зруйнована, ще частина частково пошкоджена внаслідок бойових дій. Значна кількість домогосподарств, що інстальували «зелені» енергооб'єкти, на сьогодні знаходяться на окупованих територіях.

Окрім збитків, завданих безпосередньо внаслідок бойових дій, сектор «зеленої» енергетики домогосподарств зазнав суттєвих втрат через заходи державної політики, впроваджені у відповідь на фінансові виклики. Російська агресія негативно вплинула на рівень надходження коштів за послуги з постачання та передачі електроенергії, який зменшився на третину у порівнянні з довоєнним періодом. Це, у свою чергу, призвело до зменшення надходжень, за рахунок яких здійснюються виплати за «зеленим» тарифом.

У відповідь на ситуацію, що склалася, 22.04.2022 року Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та

комунальних послуг (НКРЕКП), була прийнята постанова № 396 «Про особливості визначення обсягу та проведення розрахунків за вироблену електричну енергію генеруючими установками приватних домогосподарств під час дії в Україні воєнного стану (Постанова, 2022). Відповідно до постанови, постачальники універсальних послуг мали забезпечувати лише часткову оплату за «зеленим» тарифом електроенергії, згенерованої генеруючими установками приватних господарств. Такий частковий платіж розраховувався за окремою формулою та залежав від надходження коштів за електроенергію від споживачів у відповідній області та відповідний місяць генерації. Передбачалося, що решту коштів домогосподарства почнуть отримувати через 2 місяці після закінчення воєнного стану. Оскільки уряд був змушений неодноразово продовжувати воєнний стан, регулювання виплат вищезазначеною постановою призвело до накопичення суттєвих боргів протягом 2022 року перед власниками генеруючих потужностей домогосподарств.

Військові дії та нестабільність державної підтримки негативно вплинули на рішення потенційних інвесторів в секторі домогосподарств щодо реалізації нових проєктів відновлювальної енергетики. Як наслідок, темпи введення в експлуатацію «зелених» генеруючих потужностей зменшились в десятки разів. Розуміючи чутливість сектору до заходів державної підтримки 30.01.2023 року НКРЕКП постановою № 153 (Постанова, 2023) скасувала чинність постанови № 396 та ухвалила рішення погасити заборгованість домогосподарствам за 2022 рік до кінця 2023 року. Це рішення стало важливим кроком для захисту інтересів власників приватних домогосподарств та збереження курсу щодо забезпечення подальшого розвитку розподіленої генерації в країні.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що сприятливий інвестиційний клімат та державні стимули є запорукою успіху розвитку відновлювальної енергетики в приватних домогосподарствах. За сьогоднішніх умов, уряд країни має приймати зважені рішення щодо внесення змін в регулювання сектору задля збереження його інвестиційної привабливості у воєнний та повоєнний періоди.

Публікація підготовлена у рамках виконання наукового проєкту «Розроблення економічних механізмів підвищення енергоефективності та сталого розвитку відновлюваної енергетики у домогосподарствах України» (№ д/р 0122U001233), який фінансується Національним фондом досліджень України

1. Закон України «Про ринок електричної енергії» № 27-28 Верховна Рада України, 2017. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>.
2. Податковий кодекс України. Верховна Рада України, 2011. <http://surl.li/bfnrq>.
3. Постанова № 396 «Про особливості визначення обсягу та проведення розрахунків за вироблену електричну енергію генеруючими установками приватних домогосподарств під час дії в Україні воєнного стану». НКРЕКП, 2022. <http://surl.li/hhzdu>.

4. Постанова № 153 «Про визнання такою, що втратила чинність постанови НКРЕКП від 26 квітня 2022 року № 396». НКРЕКП, 2023. <http://surl.li/hhze>.
5. Митний кодекс України. Верховна Рада України, 2012. <http://surl.li/vwcc>.

ОБЛІКОВІ ДИРЕКТИВИ ЄС ЯК БЕНЧМАРКИ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Професор **Макаренко І. О.***
Сумський державний університет

23 червня 2022 р. лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Для нашої держави це означає, що ЄС визнає та юридично закріплює європейське майбутнє України. Крім того, що підготовка до членства в ЄС передбачає наближення рівня життя, добробуту та правового захисту українців, як в країнах ЄС, Україні буде ще доступна фінансова допомога у вигляді грантів, інвестицій, іншої технічної допомоги, вона буде ставати все більш привабливою для інвесторів, а також стане учасником програм та ініціатив ЄС, що може принести країні багато переваг, зокрема й те, щоб українські компанії отримали доступ до нових ринків, технологій і передового досвіду, що може допомогти підвищити їхню конкурентоспроможність і сталість. Заразом, імплементація європейського досвіду безумовно спрятиме не лише конкурентоспроможності і прозорості українських підприємств, але й оновленню інформаційно-аналітичної інфраструктури фінансового ринку України через транспонування відповідного європейського законодавства.

Загалом ЄС має позитивний досвід у формуванні бенчмарків у сфері звітності зі сталого розвитку, що є ключовими для підвищення інформаційної ефективності фінансового ринку України.

Існує багато європейських положень, директив та інших документів для звітності компаній, де встановлюються конкретні вимоги до звітності, надаються вказівки щодо того, як вимірювати та звітувати про ефективність екологічних, соціальних та управлінських аспектів (ESG), а також де містяться рекомендації щодо найкращих практик у звітності про сталий розвиток. Прийняття цих стандартів і рекомендацій може допомогти компаніям покращити ефективність ESG, зміцнити довіру зацікавлених сторін і продемонструвати свою прихильність до сталого розвитку та соціальної відповідальності.

Законодавство ЄС вимагає від усіх великих компаній і всіх зареєстрованих на біржі компаній (крім мікропідприємств, зареєстрованих на

біржі) розкривати інформацію про ризики та можливості, пов'язані з соціальними та екологічними проблемами, а також про вплив їх діяльності на людей і навколишнє середовище. У сфері європейського законодавства присутні дві основні Директиви, які виступають свого роду бенчмарками для складання корпоративної звітності про сталий розвиток, – це NFRD та CSRD.

NFRD – це директива ЄС, яка була прийнята в 2014 році, вимагає від деяких великих компаній розкривати нефінансову інформацію у своїх річних звітах, поширюючись на підприємства з понад 500 співробітниками, які зареєстровані на регульованому ринку в ЄС, і вимагає від них звітувати про ESG, такі як: їхній вплив на навколишнє середовище, їх політика щодо прав людини та їхні зусилля щодо запобігання корупції та хабарництву. Директива має на меті надати інвесторам та іншим зацікавленим сторонам більше інформації про методи сталого розвитку компанії, що може допомогти їм приймати більш обґрунтовані рішення щодо діяльності компанії та майбутніх перспектив.

До того ж, вже 5 січня 2023 року ЄС опублікував CSDR, яка по суті замінить існуючу NFRD, розширивши сферу застосування вимог щодо звітності про сталий розвиток для компаній у ЄС. Нові правила забезпечать інвесторам та іншим зацікавленим сторонам доступ до інформації, необхідної для оцінки інвестиційних ризиків, пов'язаних зі зміною клімату та іншими проблемами сталого розвитку. Вони також створять культуру прозорості щодо впливу компаній на людей і навколишнє середовище.

Компанії, які підлягають CSRD, повинні будуть звітувати відповідно до вищезгаданих Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS). Проект стандартів розроблено EFRAG, раніше відомою як Європейська консультативна група з фінансової звітності, незалежним органом, який об'єднує різні зацікавлені сторони. Стандарти будуть адаптовані до політики ЄС, будуючи на основі міжнародних ініціатив стандартизації та сприяючи їм. Комісія повинна прийняти перший набір стандартів до середини 2023 року на основі проаналізованих проектів стандартів, опублікованих EFRAG у листопаді 2022 року.

CSRD також зобов'язує компанії проводити аудит інформації щодо сталого розвитку, яку вони звітують. Крім того, він передбачає оцифрування інформації про сталий розвиток. Правила, запроваджені NFRD залишаються в силі, доки компаніям не доведеться застосовувати нові правила CSRD.

Таким чином, мета вище розглянутих Директив полягає в тому, щоб допомогти досягти гармонізації звітності про сталий розвиток, враховуючи Регламент ЄС про таксономію, Регламент про розкриття фінансової звітності про сталий розвиток (SFDR), а також існуючі міжнародні структури, такі як Робоча група з питань розкриття фінансової інформації, пов'язаної з

кліматом (TCFD), Рада зі стандартів бухгалтерського обліку (SASB) і Глобальна ініціатива звітності (GRI).

Крім того, EFRAG подала проект (чернетки) Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS) до Європейської комісії (ЕК). Їх кількість зменшено до дванадцяти, два наскрізні проекти стандартів, п'ять тематичних проектів стандартів щодо довкілля, чотири актуальні проекти стандартів щодо соціальних аспектів та один актуальний проект щодо управління.

Таким чином, модернізація інформаційно-аналітичної інфраструктури фінансового ринку України потребує удосконалення підходів до розкриття інформації українськими лістинговими компаніями. Передусім така модернізація базується на облікових директивах і стандартах ЄС як орієнтирів у сфері звітування зі сталого розвитку для України у її статусі кандидата у члени ЄС.

* Робота виконана в межах стипендії Верховної Ради України для молодих вчених – докторів наук (0122U201796).

КОНЦЕПЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

К.е.н., д.оцент Хомутенко Л. І.

Студент Петровчук Д.О

Сумський державний університет

Глобальна фінансова криза, безробіття, експорт і цінова конкуренція, поляризація населення, пандемія та війни – усе, що відбувалося протягом останніх десятиліть, ставало економічним шоком щоразу, коли воно зростало глобально та стосувалося кожної країни, і не тільки які виробляють гроші, мають технічні переваги та переваги розвитку. Цей тип міжнародних відносин став надзвичайно жорстоким і залежним від домінування великих компаній і фінансових організацій, тому актуальніше говорити про реформування старої системи глобального виробництва, яка зосереджена на досягненні стійких способів управління обігом товарів і сировини для нього, мінімізації відходів і негативного впливу на навколишнє середовище.

Багато країн уже почали інтеграцію циркулярних технологій, зосереджуючись більше фінансово на сталому споживанні та виробництві для створення нової економічної культури. Курс на ресурсоефективність вже взято країнами ЄС, і на Рис.1 видно, що як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі можна очікувати позитивного зростання використання технологій циклічного виробництва, оскільки згідно з даними,

рівень використання циркулярного матеріалу зростає протягом останніх двадцяти років (2,5% на рік у період 2005-2020 рр.).

Така політика відокремлення економічного зростання від розвитку стандартів життя від необмеженого та недбалого споживання та виробництва означає великі кроки до стійкості економіки без жодного тиску на навколишнє середовище. Це те, що ми можемо сказати про глобальне виробництво для сталого розвитку, оскільки управління утворенням відходів у ЄС змінило моделі виробництва та споживання за допомогою простих для розуміння інструментів і технологій.

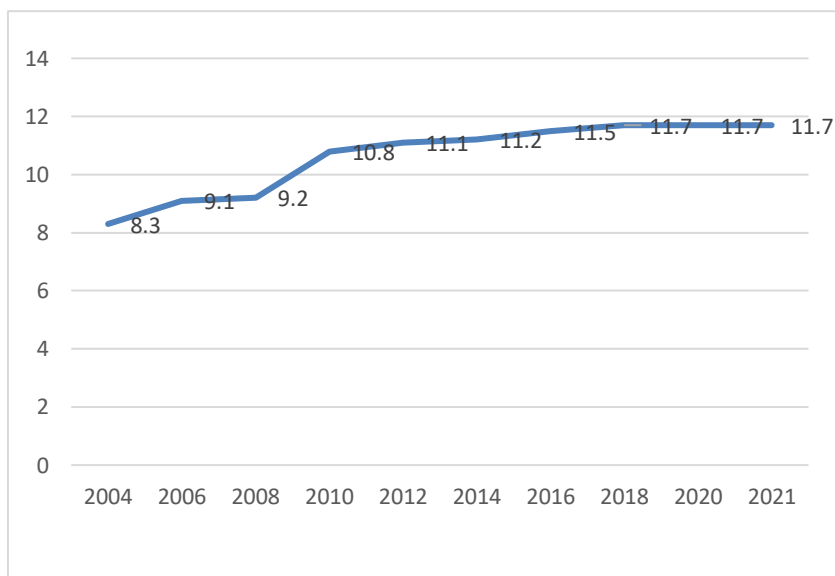

Рисунок 1 – Рівень використання матеріалів для циркулярного використання, ЄС, 2004-2021 рр. (% витрат матеріалів для домашнього використання) (Eurostat, 2023)

Відповідно, ми можемо стверджувати, що концепція глобального виробництва для сталого розвитку також вимагає співпраці між урядами, бізнесом, організаціями громадянського суспільства та іншими зацікавленими сторонами. Цьому можна сприяти шляхом ухвалення міжнародних угод (таких як Цілі сталого розвитку (ЦСР) і Паризька угода про зміну клімату), передачі технологій, нарощування потенціалу, співпраці в ланцюгах поставок і сталій торгівлі.

Прикладом такої співпраці можуть бути амбітні цілі кількох країн щодо переходу на повністю електричний транспорт у найближчі роки, щоб зменшити викиди парникових газів і зменшити залежність від джерел викопного палива. Норвегія встановила ціль продавати лише транспортні засоби з нульовим рівнем викидів (включно з електричними, водневими та гібридними автомобілями) до 2025 року. Станом на 2021 рік близько половини всіх продажів нових автомобілів у Норвегії становлять електромобілі, що також викликано новою політикою високих податків для автомобілів з високим рівнем викидів і нижчих для автомобілів з низьким або нульовим рівнем викидів [Norsk elbilforening, 2022]. Нідерланди також поставили мету продавати лише автомобілі з нульовим рівнем викидів до 2030 року, тоді як Ісландія поставила перед собою мету перейти на 100% відновлювану енергію транспортної системи до 2040 року. Інші країни, такі як Швеція, Німеччина і Сполучене Королівство встановили цілі щодо поступового припинення продажу нових бензинових і дизельних транспортних засобів до 2030 або 2040 року.

Але може виникнути ситуація, коли реалізація таких стратегій на національному рівні є великою проблемою через брак інвестицій у технології сталого розвитку. Наприклад, Україна, економіка якої була залежна від видобутку ресурсів і важкої промисловості, і все ще є лише кілька компаній, які пережили практику циклічної економіки. Проте під час війни, яка характеризується значним впливом на громадське здоров'я, багато людей відчувають проблеми з перебоями в охороні здоров'я та підвищеним ризиком для навколишнього середовища, тому намагаються популяризувати практику сталого розвитку серед людей.

Отже, концепція глобального виробництва для сталого розвитку стає альтернативним сприйняттям реконструкції економіки, є випадки створення торговельної політики, яка підтримує стале виробництво та споживання, наприклад, зниження тарифів на екологічно чисті продукти та просування екологічно чистих технологій на прикладі країн ЄС. У той же час є країни, які просто не можуть дозволити собі ці стратегії через відсутність необхідної практики. Таким чином, стає критично важливим сприяти сталому глобальному виробництву для ЦСР на рівні міжнародних відносин.

1. Circular material use rate. (б. д.). Language selection | European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_12_41/default/line?lang=en
2. Norwegian EV policy. (б. д.). Norsk elbilforening. <https://elbil.no/english/norwegian-ev-policy/>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

К.е.н., ст. викладач, **Воронцова А.С.**
Здобувач ступеня бакалавр **Голубенко М.А.**
Сумський державний університет

Питання розвитку інтелектуальної власності в Україні достатньо важливе, оскільки воно відіграє вирішальну роль у стимулюванні інновацій та економічного зростання. На жаль, проблеми з захистом інтелектуальної власності, як-то недосконале законодавство та слабка юридична практика, можуть ставити під загрозу цей прогрес і потенційний добробут країни.

Інтелектуальна власність в Україні охороняється законодавством, яке включає низку нормативно-правових актів. Основними законами, що регулюють інтелектуальну власність в Україні, є Закон України "Про авторське право і суміжні права" та Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг". Додатково, існують інші законодавчі акти, що регулюють окремі аспекти інтелектуальної власності, такі як патентне право, права на топології інтегральних мікросхем, права на сорти рослин і т.д.

Інтелектуальна власність включає різні види об'єктів, які можуть бути захищені наступним чином:

- авторські права: вони застосовуються до літературних, художніх, наукових творів, програм для ЕОМ, баз даних, фотографій, музичних творів тощо;
- патентні права: це охорона прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки;
- права на знаки для товарів і послуг: це охорона прав на торгові марки, найменування місць походження товарів та географічних зазначень;
- права на топології інтегральних мікросхем: це охорона прав на структури інтегральних мікросхем, які використовуються в електроніці;
- права на сорти рослин: це охорона прав на нові, унікальні сорти рослин
- інші види інтелектуальної власності, такі як комерційна таємниця, права на бази даних, права на товарний знак, авторські права на комп'ютерні програми тощо.

Щоб захистити права на інтелектуальність власність, автори або власники повинні зареєструвати свої права відповідно до вимог законодавства. Україна також є учасником міжнародних договорів та конвенцій, які регулюють охорону права інтелектуальної власності, такі як Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОИС), Бернська конвенція, Паризька конвенція та інші. Це дозволяє українським авторам та власникам

інтелектуальної власності користуватися захистом своїх прав на міжнародному рівні (Geitz., 2015).

Розвиток інтелектуальної власності в Україні є важливою частиною поступового переходу країни до інноваційної економіки. Це процес, що включає в себе створення і захист прав на винаходи, товарні знаки, промислові зразки, авторські права і суміжні права, а також технологічні переваги.

Однак, не зважаючи на існуючі механізми захисту, інтелектуальна власність в Україні стикається з певними проблемами. Для подальшого розвитку інтелектуальної власності в Україні необхідно зробити кроки в напрямку підвищення свідомості, поліпшення законодавства та ефективності системи захисту, а також забезпечити ефективне виконання правових норм (Matviychuk., 2014).

У контексті глобалізації і цифровізації, важливість інтелектуальної власності в Україні стає ще виразнішою. Доступ до міжнародного ринку через Інтернет вимагає від українських компаній належного захисту своїх інтелектуальних прав. Тому розвиток ефективного законодавства про інтелектуальну власність та його впровадження стає ключовим фактором економічного зростання.

Розглянемо проблеми, що гальмують розвиток інтелектуальної власності в Україні більш детально нижче:

1. Недосконалість законодавства

Хоча Україна є учасницею більшості ключових міжнародних договорів, що регулюють інтелектуальну власність, національне законодавство в цій сфері залишається неповним та неадекватним. Зокрема, українське законодавство не враховує сучасні тенденції розвитку технологій та цифрових комунікацій, що ставить під загрозу права власників інтелектуальної власності. Наприклад, в Україні не вистачає законодавчої бази для захисту від цифрового піратства, що підкопує інтереси авторів і виробників медіаконтенту.

2. Відсутність поваги до інтелектуальної власності

Зневажливе ставлення до прав інтелектуальної власності також є серйозною проблемою. Це виявляється, наприклад, у масовому порушенні авторських прав через незаконне копіювання та розповсюдження контенту в інтернеті. Такі дії знижують стимул для творчості та інновацій, оскільки автори і винахідники не можуть отримувати достатній прибуток від своєї роботи.

3. Недостатня фінансова підтримка

Фінансова підтримка для розвитку і комерціалізації інтелектуальної власності в Україні також є недостатньою. Це призводить до того, що багато інноваційних проєктів не можуть розвиватися або змушені шукати підтримку

за кордоном. Наприклад, багато українських стартапів змушені звертатися до іноземних інвесторів або переносити свою діяльність за кордон, оскільки не можуть отримати необхідне фінансування в Україні.

4. Посилення боротьби з піратством

Для зниження рівня порушення прав на інтелектуальну власність важливо підвищити ефективність боротьби з піратством, включаючи цифрове. Це може включати посилення контролю над розповсюдженням контенту в інтернеті і збільшення відповідальності за порушення.

5. Освіта та просвітництво

Важливим елементом розв'язання проблеми є робота з громадськістю. Необхідно проводити просвітницьку роботу, пояснювати важливість захисту інтелектуальної власності, а також показувати переваги законного використання контенту.

6. Недостатня освіченість.

В Україні багато людей не знають про свої права на інтелектуальну власність. Є потреба в посиленні зусиль щодо освіти в цій області.

Всі ці заходи потребують спільних зусиль від держави, бізнесу, освітніх установ та громадськості, але вони можуть стати важливим кроком на шляху до створення ефективної системи захисту інтелектуальної власності в Україні.

Залишається фактом, що впровадження нових технологій у сучасне життя суспільства грає досить вагомую роль. Розвиток і правильна підтримка інституту ІВ країни є ключовим фактором, який стимулює розвиток інноваційної діяльності, що, у свою чергу, веде до економічного й соціального зростання держави. В умовах глобалізації інформаційного суспільства, захист авторського права вимагає використання новітніх заходів охорони, які повинні йти в ногу з розвитком суспільства (Khodakivskiy., 2017;)

Отже, проблеми розвитку інтелектуальної власності в Україні є суттєвими для стимулювання інновацій та економічного зростання. Це вимагає вдосконалення законодавчої бази та покращення юридичної практики в області інтелектуальної власності, щоб забезпечити ефективний захист прав власників та стимулювати творчість та інновації.

Робота виконана в рамках НДР № 0121U100473

1. Гейц, В.М. (2015). Інноваційна Україна 2020: національна доповідь. НАН України.
2. Матвійчук, В. К. (2014). Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: навчальний посібник. Національна академія управління.
3. Ходаківський, Є. І. (2017). Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти (3-є вид., переробл. і допов.).

РОЗДІЛ 3
ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК
SECTION 3
THE IMPACT OF INTERNATIONAL ECONOMIC
RELATIONS ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ACTIVITY OF GLOBAL COMPANIES ON THE HIGH-TECH PRODUCTS
MARKET

Professor **Taraniuk L.**, Assoc. Professor **Taraniuk K.**
Sumy State University; Vilnius Gediminas Technical University
Professor **Korsakienė R.**
Vilnius Gediminas Technical University
Student **Siedieliev S.**
Sumy State University

Representatives of international business are well aware that technology transfer is a way to innovative development of the company, strengthening its market position and expanding sales. For the donors of this process, it provides an opportunity, along with direct foreign investment, to penetrate foreign markets and gain a foothold in them thanks to technological leadership. For the recipients, technology transfer opens up opportunities to attract advanced science and technology assets to their own production. Not having research units, the recipient company buys the relevant license or know-how on the international market, improving its production, reducing the cost of production and increasing its quality. Thanks to the transfer of technology, the donor company has the opportunity to use it in the production process in a foreign branch or branch. Therefore, the activity of technology transfer companies in paid or free forms is beneficial to both sides of the agreement.

We will focus on three groups of global innovative companies that generate and disseminate the results of their developments in such fields as information, pharmaceutical and defence technologies. The transfer policy of the digital industry giant - Microsoft is noted for its flexibility and versatility. The company offers a wide range of licensing options - from single licenses to corporate

agreements. There are the following types of packages (more precisely, product license options):

- academic - for educational institutions;
- government - for government organizations;
- not for resale - not intended for sale;
- retail - for retail sale;
- non-specific - ordinary commercial license.

The company transfers digital technologies under several types of licenses (Table 1).

It is important to understand that all products, package types and license types can be combined. In particular, the Run Time License exists only for products that have runtime libraries (and this type of license is not aimed at the end user, but at organizations that develop products on Microsoft platforms), and the Government package can only exist as an open license.

Table 1 – Types of licenses for Microsoft products

License type	Content of the license
Microsoft License Pack	License pack (only licenses)
Multiple User Lic	Multi-user license together with media
Open	Open (corporate) license
Run Time License	Runtime system license
Single User License	A normal single-user license together with the media

(Kravtsova, 2012)

In the wave of the spread of the COVID-19 pandemic, which covered most countries since 2020, the role of technological development of pharmaceutical companies, which actively solved the problem of developing and manufacturing drugs against the new disease, increased. Thanks to the international transfer of technology, drugs for the treatment of the disease and vaccines for its prevention have been developed and put into production in large quantities. Thus, one of the most progressive was the American company Pfizer, which was recognized as one of the most profitable in this field in 2021 (What a pharmaceutical company, 2022). Its COVID-19 vaccine Comirnaty boosted the company's 2021 sales revenue to \$81,29 billion. After receiving FDA approval for its COVID-19 vaccine in late 2020, the drug maker has spent much of the past year in the public arena fighting the pandemic.

Although Pfizer delivered a huge jump in sales revenue last year — up 94 % from \$41,9 billion 2020 — growth in cost of sales was almost as sharp. The company's cost of sales increased to \$30,8 billion 2021, which is 266 % more compared to \$8,4 billion 2020, Pfizer CentreOne, a global contract development

and manufacturing and active pharmaceutical ingredients business, also grew revenues last year by 84 % to \$1,73 billion.

As one of the world's largest companies in the field of health care, Johnson & Johnson naturally ranks high in the rankings of innovation in the pharmaceutical industry. The latest biotechnologies are transferred here between 260 subsidiary companies located in 60 countries of the world, where 134000 employees work. However, contrary to expectations, Johnson&Johnson's profitability figures 2021 are not at all that impressive, which is due, among other things, to the fact that the company's business includes low-margin areas of health care and medical devices. However, Johnson & Johnson's large pharmaceutical division brought in a significant portion of the company's revenue last year.

Well-known Swiss pharmaceutical company Roche has had to deal with pressure from biosimilars on its three most popular anti-cancer drugs in 2021, resulting in a loss of 4,5 billion Swiss francs in global sales for the year. Despite this blow, the company's pharmaceutical division managed to increase sales by 3 % compared to 2020 thanks to new medicines and products against COVID-19. At the same time, the cost of production increased by 22 % to 19,65 billion Swiss francs. In addition, Roche's marketing, research and administrative expenses increased by 5 %; 15 and 11 %, respectively, compared to 2020.

In the conditions of the Russian-Ukrainian war and the aggravation of geopolitical conflicts, the role of technology transfer in defence industries is growing. Military industrial companies are large holders of patents and licenses for the production of the latest types of weapons. Statistical analysis of the indicators of patent offices, analysis of the legislation of foreign countries and international treaties in the field of intellectual property proves that technologies for military purposes are not only recognized as objects of intellectual property, but are also widely used on the territory of foreign countries. Yes, US military departments (according to the USPTO) own thousands of patents. In the British defence industry, the widespread use of intellectual property objects as a means of strengthening market positions has gained such momentum that the leadership of the Ministry of Defence Industry has declared their threat to the competitive environment in the defence market. Thus, BAE Systems is the third largest defence company in the world and the largest defence contractor in Great Britain, which employs about 88200 people. The company occupies a leading position in the high-tech markets not only of Great Britain, but also of the USA, Australia, Saudi Arabia, South Africa, and Sweden. Every year, the company receives more than a hundred new inventions. 2013, 200 inventions were patented, and 2014 more than 250 inventions were applied for patents.

According to international patent information databases, only the American defence corporation Raytheon has 12798 patents, of which 5255 are active. About half of these patents were obtained by Raytheon in foreign countries, including 773

in Israel, 138 in China, and 100 in India. In the British defence corporation BAE SYSTEMS, the vast majority of 5445 patents were obtained on the territory of foreign countries, of which 2100 are in the USA, 118 are in India, and 59 are in China (Androschuk, 2018).

International technology transfer is a process of cross-border transfer/diffusion of ownership rights to knowledge by organizing activities aimed at creating an innovative product, which occurs with active interaction of its subjects on a paid or free basis.

1. Кравцова, Е. (2012) Особенности лицензионной деятельности корпорации Microsoft. Вилучено із <http://surl.li/dsgqq>
2. Яка фармкомпанія стала найприбутковішою у 2021 р.? Спойлер: це не Pfizer. (2022). Вилучено із <https://www.apteka.ua/article/640503>
3. Андрощук, Г. (2018). Трансфер технологій в оборонно-промисловому комплексі України: проблемні питання. Частина 2. Вилучено із <http://surl.li/duzkr>

FOREIGN DIRECT INVESTMENT AS A FACTOR OF THE SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

student, **Anna Chudnivets**
PhD, As. Prof., **Inessa Yarova**
Sumy State University, Ukraine

In 2022, due to the war of the Russian Federation against Ukraine, corruption, a weak judicial system, and finally, the negative impact of COVID-19, the economic climate for foreign direct investment in Ukraine is very unsuccessful. In modern conditions, foreign direct investments are one of the important tools for ensuring the conditions for exiting the economic crisis, effective structural changes in the national economy, the growth of scientific and technical progress, etc. Thus, we are convinced that analysis of foreign direct investment can commit to helping the country's economic development.

The economic factors of attracting foreign direct investments, as well as the tax system in Ukraine in the period until 2022, did not sufficiently meet the requirements of the market economy and pushed away both domestic and foreign investors because they were in a state of constant reform. This usually results in a violation of the basic components of efficiency, fairness, certainty, and convenience for taxpayers. There are also several other negative points in the economic block of attracting foreign investments including the following (Feniak, 2022):

- bureaucratic defects;

- lack of both socially and economically effective privatization and effective law on land privatization;
- circulation on the domestic market of monetary units of Western countries;
- lack of legal support for lending, insurance, and currency circulation;
- limited channels of profit repatriation, mainly by exporting manufactured products of mining and raw materials industries that are in demand on world markets, etc.

The period from 2020 to 2021 should be considered separately, since the economy of many countries at that time was experiencing a decline and faced many problems related to the contagious COVID-19 disease.

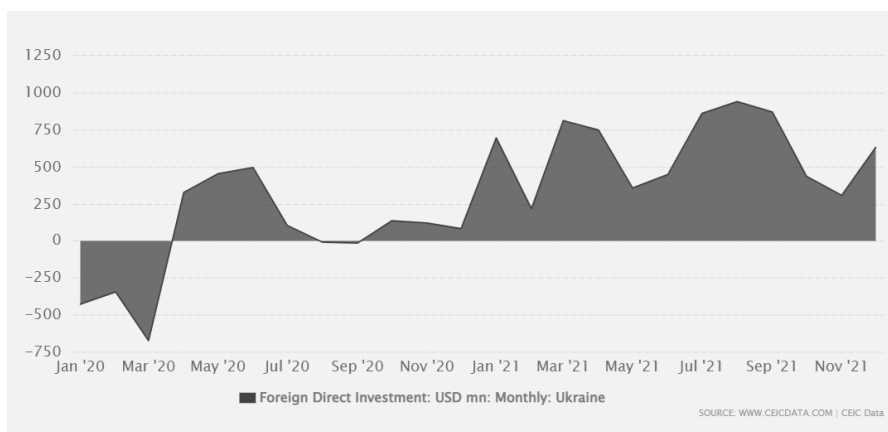

Figure1. Foreign direct investments in the Ukrainian economy monthly from January 1, 2020, to December 31, 2021 (Ukraine, 2021)

Although the rate of foreign direct investment inflow to Ukraine was increasing until 2022, it did not correspond to the country's economic potential. The modernization of the production base, which was foreseen at first, is basically the main task for the improvement activities. The investment of foreign capital in those types of production that work to saturate the Ukrainian market with scarce and high-quality goods is still operating at a loss.

The first months of the war were extremely difficult for the economy. Many businesses stopped or significantly reduced production, and some large enterprises, such as the Kremenchuk Oil Refinery or Azovstal, were physically destroyed. In addition, the blockade of the Black Sea seriously complicated the export of agricultural and metallurgical products (the main group of goods that Ukraine exports). As a result, investments in the economy decreased, whilst new projects

were suspended. Moreover, the population significantly reduced spending on non-priority goods and services. Several million Ukrainians, mostly women and children, left abroad. As a result, consumer demand for goods and services in general decreased.

The integral indicator of the Investment Attractiveness Index of Ukraine in the first half of 2022 due to a full-scale war fell by half a point and amounted to 2.17 points out of 5 possible. This value is the lowest since 2013. For comparison, during the active phase of the COVID-19 pandemic, the Index decreased to 2.4 points, and during the Euromaidan – to 1.8 points, which is still the lowest value for the entire time of the study (Investment, 2021). It is worth noting that immediately after the Revolution of Dignity, the Index showed a noticeable jump and further growth, so we hope for similar dynamics after the end of the war.

The military aggression of the Russian Federation against Ukraine, as expected, topped the list of factors that had a negative impact on the investment climate, with corruption in second place, and a weak judicial system in third. At the same time, the negative impact of COVID-19 can be assessed as minimal, compared to the situation that occurs in Ukraine as for its investment climate last year. However, although the prospects are minor, there are granting Ukraine the status of a candidate for EU title, cancellation of customs duties and quotas for Ukrainian exports, and “transport visa-free” from the EU to name but a few.

The priority way to solve the problems of foreign investment should be to improve the investment climate by improving general (tax, land, corporate, customs) and special legislation regulating relations when investing in accordance with European norms. Activities like the implementation of investment projects according to the “single window” principle should also be taken into account. Government, for its part, should issue some guarantees to investors and enshrine them at the legislative level. The development of a mechanism for attracting foreign direct investment in any country should be based on the peculiarities of the globalization of the economy. The mechanism for attracting foreign investments in Ukraine should have advantages in comparison with the countries from which these investments are already coming, as well as with other potential recipient countries.

- 1.Feniak L.A. (2022) Influence of foreign investments on the economy of Ukraine. URL: <http://intkonf.org/fenyak-la-sidletskiy-ayu-vpliv-inozemnih-investitsiy-na-ekonomiku-ukrayini/>
- 2.Ukraine Foreign Direct Investment., 2021. URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/ukraine/foreign-direct-investment>
- 3.Investment attractiveness index of Ukraine, 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/8/690164/index.asp>

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

К.е.н., ст. викладач, **Воронцова А.С.**
Здобувач ступеня бакалавр **Джобова Е.Г.**
Сумський державний університет

Україна, як країна з розвиненою економікою та важливим геополітичним становищем, стикається з численними викликами та загрозами для своєї економічної безпеки. Ці загрози мають різноманітний характер і походять як з внутрішніх, так і зовнішніх джерел. В умовах глобалізації та посиленої конкуренції на світовому ринку, важливо визначити основні фактори, що становлять загрози економічній безпеці України. У сучасному світі, де глобалізація зробила економіку країн все більш взаємозалежною, важливість забезпечення стабільності та безпеки в економічній сфері стає все більш критичною.

Україна, як одна з найбільших країн Східної Європи, має значний потенціал для економічного розвитку. Однак, на шляху до досягнення стабільного та сталого економічного зростання стоять численні виклики та загрози. Розуміння цих загроз, їхнього походження та наслідків є важливим для прийняття належних рішень та розробки ефективних стратегій управління.

Наявність загроз для економічної безпеки країни означає, що існують певні негативні чинники, які перешкоджають стабільному функціонуванню економіки і вимагають прийняття заходів для мінімізації цих ризиків (Онищенко & Пугач, 2015) На основі цього, проаналізуємо основні загрози економічній безпеці України за останні роки.

У період з 2020 по 2021 роки закономірно вважати пандемію COVID-19 основною загрозою економічній безпеці будь-якої країни на різних рівнях суспільної ієрархії через панічні настрої та карантинні обмеження. Це призвело до зниження світового ВВП на 3,5% у 2020 році. Навіть у 2021 році, коли була менша невизначеність і багато країн вже виходили з кризи, існували наступні загрози для економічної безпеки: бюджетний дефіцит, розриви у виробничих і логістичних ланцюгах, втрата звичного бізнес-середовища, цінова нестабільність, інфляція, міграція тощо. Україна є частиною світової економіки, і не є виключенням.

Однак, повномасштабне вторгнення росії на початку 2022 року мало значно більший вплив як на Україну, так і на світову ситуацію, ніж попередня пандемія. У світовому масштабі це призвело до загострення ризиків війни та порушень у транспортних і логістичних мережах. Також воно призвело до швидкого зростання вартості енергетичних та споживчих ресурсів (Юрчишин, 2022; Tintori, 2022).

Ці та інші глобальні зміни призвели до появи ризиків, які спричиняють зростання вартості життя. Ці ризики включають інфляцію, відтік капіталу та торговельні війни тощо. В результаті цього зросли ціни на продовольство та енергоносії. Одночасно з цим, згідно з "Global Risks Report 2023" Всесвітньої організації торгівлі, серед топ-5 глобальних ризиків виділяються екстремальні природні явища, зростання геополітичних конфліктів, недостатність заходів щодо зменшення впливу зміни клімату, руйнування соціальної єдності та поляризація суспільства.

У експертному доповіді Всесвітнього економічного форуму наведені найбільш небезпечні ризики для економічної безпеки України, такі як гостра криза товарного постачання, міждержавний конфлікт на території України, масштабна вимушена міграція, кіберризики та переміщення робочих місць, що виникли внаслідок широкомасштабної агресії російської федерації (The global risks report 2023, 2023).

Згідно з дослідженням European Parliamentary Research Service, у 2022 році Україна стала свідком зростаючої загрози кібератак, спрямованих на різні сфери життя країни, включаючи служби зв'язку, фінансові веб-сайти та електромережі. Ці атаки включали крадіжки даних та використання технології deepfake з метою перешкоджати доступу до послуг, що спрямовані на задоволення потреб біженців, ліків, продуктів харчування та гуманітарної допомоги. Ці загрози мають потенціал зруйнувати фінансову та енергетичну інфраструктуру України, а також серйозно підірвати її економіку та соціальну стабільність (Птешачник & Тарпова, 2022).

Окрім того, в українській економіці існують й системні внутрішні загрози, які накопичувалися протягом тривалого періоду. До них відносять руйнацію виробничих сил, зниження обсягів виробництва, скорочення бюджетних надходжень, кризу внутрішнього попиту, зростання податкового тиску, недостатність ресурсів для технологічного оновлення та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Також вони включають проникнення та широкомасштабне поширення корупції в усіх сферах національної економіки, недобросовісну конкуренцію без необхідних механізмів регулювання з боку держави, відсутність ефективного захисту прав та ринкових свобод підприємців у законодавчому полі, рейдерство та інші порушення інституційного порядку. Ці загрози мають системний характер і відображають проблеми, що виникають в національній економіці, і можуть підірвати її стабільність та здатність до майбутнього зростання (Онищенко & Пугач, 2015).

Підсумовуючи, Україна стикається зі значними загрозами економічній безпеці, які можуть негативно вплинути на розвиток країни та життя громадян. Станом на 2023 рік основні загрози для економічної безпеки України включають:

1. російська агресія: російська федерація використовує військову силу та гібридні методи для контролю над українськими територіями, що призводить до загострення економічних проблем та зниження інвестиційної привабливості країни. Масові ракетні атаки та терористичні акти створюють проблему як для громадян та інфраструктуру, так і для інвесторів.

2. Корупція та недостатній рівень правової культури: Корупція є серйозною проблемою, що створює перешкоди для розвитку бізнесу та знижує інвестиційну привабливість країни. Недостатній рівень правової культури також сприяє незаконним діям, таким як рейдерство та порушення прав інтелектуальної власності.

3. Україна стикається з нестабільністю в міжнародному економічному середовищі, яка може призвести до зменшення зовнішньої торгівлі та залежності від зовнішніх ринків через глобальні економічні процеси, такі як світові кризи, торговельні війни та економічні санкції.

4. Недостатня інфраструктура та відставання в галузі технологій стають проблемами для України, що обмежує можливість розвитку бізнесу та залучення інвестицій, та може призвести до зменшення конкурентоспроможності національної економіки.

5. Україна стикається з загрозами кібербезпеці та кібератаками, зокрема з боку росії, які можуть мати серйозні наслідки для економічної безпеки, фінансової стійкості та національної безпеки. Крадіжка даних та технологія deepfake є серйозними загрозами для України.

Як висновок, можна сказати, що основні загрози економічній безпеці України мають складний характер та включають економічну нестабільність, корупцію, недостатню прозорість, а також зовнішні економічні та геополітичні фактори. Ці загрози вимагають належного аналізу, усунення та мінімізації їхніх наслідків для забезпечення стійкого та сталого економічного розвитку країни.

Робота виконана в рамках НДР № 0121U100473

1. Онищенко, С. В., & Пугач, О. А. (2015). Загрози економічній безпеці України: Сутність, оцінювання та механізм упередження. ПолтНТУ.
2. Птешачник, Я., & Гарпова, С. (2022). Війна Росії проти України: Хронологія кібератак. Дослідницька служба євродепутатів. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733549/EPRS_BRI\(2022\)733549_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733549/EPRS_BRI(2022)733549_XL.pdf)
3. Юрчишин, В. (2022). Геополітичні та геоелектронічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Центр Разумкова, 102. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf
4. The global risks report 2023. (2023). World Economic Forum. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf

5. Tintori, D. (2022, 5 травня). The future of EU economy: Less of russia, more of the rest. Italian Institute for International Political Studies. <https://www.ispionline.it/en/publication/future-eu-economy-less-russia-more-rest-34894>

РЕЗЕРВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

К.е.н., ст. викладач, **Воронцова А.С.**
Здобувач ступеня бакалавр **Мандрика.А.В.**
Сумський державний університет

У нинішніх умовах розвитку світу, експорт вважається важливим фактором економічної стабільності та розвитку країни. Збільшення обсягів експорту стимулює виробництво, сприяє розширенню підприємств, створенню нових робочих місць і залученню інвестицій. Це сприяє підвищенню життєвого рівня населення та загальному економічному добробуту. Збільшення експортного потенціалу сприяє диверсифікації ризиків, оскільки країна отримує дохід від різних ринків, зменшуючи залежність від одного джерела, розширенню потенційних ринків збуту та загальному збалансуванню торгівлі.

За умов повномасштабної війни, яку розв'язала росія проти нашої держави, Україна має значні фінансові труднощі та погіршення економічної ситуації, у сфері експорту у тому числі. Згідно з оперативними даними Мінекономіки, в 2022 році Україна експортувала товари на суму 44,1 млрд. дол. (це на 35% менше, ніж у 2021 році) і вагою 99,8 млн.тонн (на 38,4% менше, ніж у 2021 році). За попередньою інформацією, імпорт товарів в обсягах скоротився майже вдвічі (-48,1%). Як констатують в Мінекономіки, говорячи про експорт, лідером у вартісному вимірі (і по обсягу) є кукурудза. Її експорт склав 24,99 млн.тонн вартістю 5,94 млрд.дол. (на 1%, але це більше, ніж у 2021 році), (МЕУ, 2022).

Значний поступ відмічається у сфері сільгосппродукції. Загалом 165 суден станом на 18 вересня 2022 року із 3,7 млн. тонн сільгосппродукції на борту залишили Україну в рамках угоди з розблокування українських морських портів, укладеної за посередництва ООН та Туреччини (Лебедина, 2022). Так, вартість експорту 2022 року на 35% менша, ніж в 2021. А фізичні обсяги скоротилися на 38,4%. Але результати, як для умов воєнного часу - позитивні(МЕУ, 2023).

Одним з резервів збільшення експортного потенціалу України в умовах війни може стати диверсифікація експорту. Україна має шукати нові ринки збуту для своїх товарів та послуг, залучати іноземних інвесторів і розширювати торговельні партнерства з іншими країнами. Важливо

розглядати можливості виробництва і експорту товарів, які відповідають потребам світового ринку і мають конкурентні переваги. Україна може зосередитися на розвитку експорту наступних товарів і послуг:

1. Аграрні продукти: Україна має потужний аграрний сектор і може збільшити експорт зернових, олійних культур, м'яса, молока, овочів та фруктів. Здатність постачати високоякісні сільськогосподарські продукти може знайти попит на світовому ринку.

2. Інформаційні технології: Україна має потужну ІТ-галузь, яка стає все більш конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Програмне забезпечення, розробка веб-сайтів, послуги програмування та інші ІТ-послуги можуть привернути іноземних клієнтів та інвесторів.

3. Легка промисловість: Виробництво текстильних виробів, взуття, шкіри та інших легких товарів може бути привабливим для зовнішніх ринків. Важливо зосередитися на якості, дизайні та інноваціях, щоб мати конкурентні переваги.

5. Туризм: Україна має багатий культурний спадок, природні красоти та історичні пам'ятки, які можуть привернути туристів з усього світу. Розвиток туризму і привабливі туристичні пакети можуть стимулювати приплив іноземних відвідувачів і сприяти зростанню експорту послуг.

Розвиток і підтримка експортно-орієнтованих галузей є важливим аспектом післявоєнного нарощення експортного потенціалу України. Це може включати надання пільг та підтримки для експортерів, сприяння у підвищенні якості продукції, стимулювання інновацій та впровадження нових технологій у виробництво.

Зокрема, для розвитку і підтримки експортно-орієнтованих галузей в Україні можуть бути прийняті такі заходи:

1. Пільги та підтримка для експортерів: Уряд може надавати податкові пільги, зниження митних тарифів та інші стимули для компаній, що займаються експортом. Це може допомогти знизити витрати на експорт і зробити українські товари та послуги конкурентоспроможними на зовнішньому ринку.

2. Підвищення якості продукції: Уряд може сприяти впровадженню стандартів якості і сертифікації, що відповідають міжнародним вимогам. Це допоможе покращити репутацію українських товарів і послуг на світовому ринку і збільшити довіру замовників.

3. Розвиток інфраструктури: Україна може інвестувати в розвиток транспортної і логістичної інфраструктури, що сприятиме зручному та швидкому експорту товарів. Розбудова сучасних портів, аеропортів, залізничних мереж та автомагістралей покращить логістику та знизить витрати на транспортування товарів.

Не менш важливим аспектом є розвиток логістичної інфраструктури. Забезпечення швидкого та ефективного перевезення товарів до місця призначення та зменшення логістичних витрат може зробити українську продукцію більш конкурентоспроможною на зовнішніх ринках.

Крім того, просування "бренду України" є важливим кроком в умовах післявоєнного відновлення країни. Створення позитивного іміджу країни, покращення якості продукції і впровадження інновацій, що може відбуватися за рахунок:

- маркетингових кампаній : Розроблення та проведення маркетингових кампаній, які акцентують на якості, унікальності та конкурентній перевазі української продукції. Це може включати рекламні акції, участь у виставках та ярмарках, спонсорство подій та інші ініціативи для залучення уваги споживачів;

- сертифікації та стандартизації: Встановлення високих стандартів якості продукції та сертифікація відповідно до міжнародних норм. Це допоможе збільшити довіру споживачів і підтвердити високу якість українських товарів;

- інноваційних розробок: Залучення наукових досліджень та інновацій для вдосконалення якості продукції. Це може включати впровадження нових технологій, вдосконалення процесів виробництва, розробку нових матеріалів та продуктів з високою доданою вартістю;

- створення унікального іміджу: Розроблення унікального стилю та дизайну продукції, який відображає національну ідентичність та унікальність України. Це може включати використання національних символів, традиційних візерунків або впровадження елементів національної культури у продукцію.

Експорт української продукції має хороші перспективи, проте багато залежить від військово-політичної ситуації в Україні. Сьогодні експорт збільшився, і щоб він зріс ще більше – необхідна подальша підтримка західних партнерів та забезпечення функціонування зернових коридорів. Продукція має експортуватися цілий рік, тоді Україна матиме великий валютний потенціал.

Робота виконана в рамках НДР № 0121U100473

1. МЕУ (2022). Експорт товарів у 2022 році зменшився на 35%, а імпорт - на 19,6%, - попередні дані уряду , Міністерство економіки України. Все про економіку та фінанси. URL: <https://finbalance.com.ua/news/uryad-eksport-tovariv-u-2022-rotsi-zmenshivsvya-na-35-a-import---na-196>
2. Лебедина О. (2022). Загалом 165 суден станом на 18 вересня 2022 року із 3,7 млн. тонн сільгосппродукції. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajina-vivezla-3-7-mln-tonn-silhospproduktsiji-za-zernovoju-uhodoju.html>
3. МЕУ (2023). Україна в 2022 році експортувала майже 100 млн тонн товарів ,Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=1487b1f5-eeb7-4946->

ПЕРЕДОВІ ПРАКТИКИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ МІЖ КРАЇНАМИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

К.е.н., доц., Хомутенко Л.І.

Студент Григорович А. М.

Сумський державний університет, Україна

Уведення передових технологій у різних країнах здійснюється завдяки трансферу технологій - процесу, що передбачає передачу, приймання та пристосування інновацій між різними організаціями та країнами. Тема трансферу технологій набула особливого значення в останні десять років, оскільки багато країн спрямовують свої зусилля на підвищення інноваційного потенціалу та стимулювання економічного зростання.

За останні 10 років спостерігається зростання інтересу до трансферу технологій як засобу прискорення інноваційного розвитку. Згідно зі звітом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), обсяг глобального трансферу технологій зріс з 2011 року на 28%. У 2020 році було зареєстровано понад 110 тисяч договорів про трансфер технологій по всьому світу.

Один з прикладів успішного трансферу технологій можна побачити в Китаї. У 2014 році Китайська академія наук уклала угоду з американською компанією Tesla щодо спільної розробки інноваційних технологій у сфері електромобілів.

Ця угода між Китайською академією наук і компанією Tesla виявилася важливим кроком у розвитку електромобільної промисловості в Китаї. В рамках співпраці, Tesla надала Китайській академії наук свої передові технології щодо батарей, електродвигунів та управління електромобілем. У свою чергу, Китайська академія наук забезпечила Tesla доступ до свого дослідницького потенціалу та виробничих можливостей. Це дозволило Tesla прискорити виробництво та введення на ринок своїх електромобілів в Китаї, що сприяло збільшенню продажів компанії та стимулюванню розвитку місцевої електромобільної індустрії.

Інший приклад успішного трансферу технологій можна знайти в Індії. У 2016 році уряд Індії запустив ініціативу "Make in India" з метою привернення іноземних інвестицій та сприяння розвитку внутрішнього виробництва. Одним з секторів, які отримали значний імпульс завдяки цій ініціативі, був виробництво сонячних панелей. Індійські компанії встановили партнерські відносини з іноземними виробниками сонячних панелей та отримали доступ до передових технологій та ноу-хау. Це сприяло значному

зростанню виробництва сонячних панелей в Індії, збільшенню їх експорту та зменшенню залежності від імпорту.

Статистичні дані підтверджують розширення практик трансферу технологій. За останні 10 років кількість угод про ліцензію технологій зростала стійко. Згідно зі звітом Міжнародного центру розвитку технологій ООН, кількість угод про трансфер технологій збільшилася з 7,000 у 2011 році до понад 12,000 у 2020 році. Це свідчить про зростання інтересу багатьох країн у використанні та адаптації передових технологій з метою поліпшення свого інноваційного потенціалу та забезпечення стійкого економічного розвитку.

Додатковою ілюстрацією передових практик трансферу технологій є співпраця між Японією та Швецією в галузі енергоефективності. У 2017 році було укладено спільну угоду між японською компанією Hitachi та шведською компанією ABB з метою спільного розвитку передових енергоефективних систем управління будівлями. Це співробітництво дозволило обом компаніям обмінюватись передовими знаннями та технологіями для поліпшення енергоефективності будівель та зниження споживання енергії. Результатом цієї співпраці стали інноваційні рішення у сфері енергоефективності та практична реалізація цих рішень у будівельній галузі обох країн.

Можна стверджувати що, передові практики трансферу технологій є важливим інструментом для прискорення інноваційного розвитку та економічного зростання країн. За останні 10 років спостерігається зростання інтересу до трансферу технологій, що підтверджується збільшенням кількості угод про трансфер технологій, а також прикладами успішного використання цих практик у різних галузях.

Одним з секторів, де передові практики трансферу технологій виявилися особливо ефективними, є сфера зеленої енергетики. За останні 10 років спостерігалось значне зростання використання відновлювальних джерел енергії, що було зумовлено великими зусиллями у передачі технологій інноваційних країн до економік, що розвиваються. Наприклад, сонячна енергетика стала одним з прикладів успішного трансферу технологій. Японія, Німеччина та Китай відіграли ключову роль у передачі передових технологій сонячних батарей, фотоелектричних панелей та систем зберігання енергії країнам Південної Азії та Африки. Це сприяло значному зростанню виробництва сонячної енергії у цих регіонах та зменшенню залежності від традиційних джерел енергії.

Інший приклад передового трансферу технологій можна знайти у сфері медицини. Розвинені країни передали свої передові медичні технології, обладнання та методики до країн з обмеженими ресурсами. Наприклад,

програми трансферу технологій допомогли впровадити інноваційні методи лікування та діагностики, такі як телемедицина, віддалені консультації та доступніші медичні препарати, у розвиваючихся країнах Африки та Азії. Це дозволило покращити доступність та якість медичної допомоги у віддалених та недостатньо забезпечених регіонах, де раніше було обмежений доступ до сучасних медичних технологій.

Трансфер технологій також сприяв розвитку інформаційних технологій та цифрової індустрії. Кілька країн, таких як Індія та Ірландія, успішно привернули іноземні інвестиції та отримали передові технології в галузі програмного забезпечення та інформаційних послуг. Це призвело до створення інноваційних стартапів, зростання експорту програмного забезпечення та забезпечення робочих місць для молодого та кваліфікованого персоналу.

Узагальнюючи, статистичні дані за останні 10 років свідчать про зростання інтересу до передових практик трансферу технологій між країнами. Це підтверджується збільшенням кількості угод про трансфер технологій, а також успішними прикладами використання цих практик у різних галузях, таких як зелена енергетика, медицина та інформаційні технології. Трансфер технологій є важливим інструментом для сприяння інноваційному розвитку, забезпечення стійкого економічного зростання та розвитку міжнародної співпраці у глобальному масштабі.

1. "Technology Transfer and Innovation: A Global Perspective" - Автор: Akira Goto (2018)
2. "Technology Transfer: From Invention to Innovation" - Автор: Li Zengru (2016)
3. "International Technology Transfer: Concepts, Measures, and Comparisons" - Автори: Taggart J. Henderson, Luc Soete (2014)
4. "Technology Transfer: Law and Practice" - Автор: Llewellyn Joseph Gibbons (2018)
5. "The Role of Technology Transfer in the Innovation Process" - Автор: Małgorzata Ratajczak-Mrozek (2019)
6. "Global Technology Transfer: Changes and Challenges" - Автори: Michael Mortimore, Ekwoke Abwe (2021)
7. "Innovation and Technology Transfer for the Growing Firm" - Автор: John S. Wilkinson (2015)
8. "Green Technologies for Sustainable Agriculture" - Автори: Ashok Pandey, Santosh Kumar Singh, Eric Lichtfouse (2020)
9. "Technology Transfer for Renewable Energy: Overcoming Barriers in Developing Countries" - Автори: Jigar Shah, Nick Danigelis (2012)
10. "Technology Transfer and Economic Growth in Sub-Saharan Africa: Lessons from East Asia" - Автори: Tetsushi Sonobe, Keijiro Otsuka (2012)

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Керівник: к.е.н., доцент **Хомутенко Л.І.**
Здобувач **Папета А.М.**
Сумський державний університет, Україна

Міжнародна міграція робочої сили у наш час набуває великого значення, так як багато людей виїздить за кращим життям в іншу країну через соціальні та економічні проблеми. Тема є дуже актуальною тому, що важливо знати чому міграція відбувається взагалі та які наслідки це принесе для обох країн-учасниць міграції.

Міграція робочої сили – переселення працездатного населення з одних держав в інші терміном більш ніж на 1 рік з економічних і неекономічних мотивів (політичних, соціальних, релігійних, національних, расових та ін.) [1].

Найчастіше люди мігрують, адже не задоволені життям у рідній країні. Йдеться не тільки про роботу й заробітну плату. Мігранти можуть не бачити розвитку своєї країни, їх не влаштовують різні фактори у соціальному, економічному чи навіть політичному житті. Людина обирає країну, яка ніби підходить її потребам, і впевнена, що їй там буде краще.

Іншими причинами міграції можуть бути:

- пошук роботи;
- отримання кращої освіти;
- возз'єднання з сім'єю;
- війна, тероризм чи порушення прав людини;
- зміна клімату, стихійні лиха та інші чинники екологічного характеру

[2].

Зазвичай, головними причинами стають низька заробітна плата та безробіття. Люди їдуть працювати в іншу країну аби заробити більше грошей і привезти їх додому, але дуже часто залишаються в іншій країні надовго або взагалі назавжди.

Станом на 2019 рік, найбільше мігрантів проживало у США — 50,7 млн осіб. За 19 років кількість жителів України, які виїхали з країни, скоротилася, порівнюючи з 1990 роком. Тоді з України виїхали 6,9 млн осіб. А у 2019 — до 5 млн осіб. Зараз, на жаль, ситуація змінилася в інший бік. Через повномасштабну війну, яку розпочала Росія, з України виїхали 7,7 млн людей (дані станом на кінець жовтня 2022 року) [2].

У 2020 році кількість мігрантів становить 281 мільйон. 51,9 % становлять чоловіки, а 48,1 % становлять жінки.

Найбільш популярними регіонами для міграції є: Європа – 86,7 мільйонів, Азія – 85,6 мільйонів, Північна Америка – 58,7 мільйонів. Також зазначимо, що в Європі та Північній Америці частка жінок мігрантів переважає, а в Азії переважають чоловіки [3].

Міжнародна міграція робочої сили має свої певні наслідки, вони можуть бути як негативними, так і позитивними.

Звичайно, країна з якої люди мігрують втрачає свої кваліфікаційні кадри, що досить погано впливає на економіку країни. Також у цієї країни може зменшитися безробіття, так як людей стане менше, місць для роботи більше, а якщо ці люди були безробітні, то їх стане менше. Також країна експортер робочої сили має певний прибуток від експортування робочої сили, а також люди надсилають кошти своїм близьким, що також впливає на економіку країни.

Таблиця 1 - Країни-лідери в отриманні особистих грошових переказів у 2022 році [4]

Країна	Сума переказу, млрд. дол
Індія	100
Мексика	60,3
Китай	51
Філіппіни	38
Єгипет	32,3

Розглянувши таблицю можна побачити п'ять країн, які отримують найбільше вигоди від міграції в економічному плані. Також зазначимо, що Індія має значний відрив від інших країн, так як вона отримала 100 млрд. дол., а наступна сума це 60 млрд. дол., яка належить Мексиці.

Приймаюча сторона також має свої позитивні наслідки, так як для неї це вигідно.

Стає більше кваліфікованих робітників, тим самим економиться час та гроші на їх навчання, а також підвищується якість товару. Якщо робітники не кваліфіковані, то це є певним недоліком для приймаючої країни тому, що їх треба навчати витрачаючи кошти та час на їх навчання.

До переваг також можемо віднести збільшення продуктивності та ефективності праці через збільшення працівників. Можемо зазначити, що іноземна робоча сила більш дешевша, тому це теж перевага.

Головною проблемою може бути масова міграція робочої сили. Для країни експортера велика втрата кадрів призведе до проблем в економічному та соціальному плані. Для приймаючої сторони це також проблема, може

привести до безробіття та інших проблем. Тому аби цього уникнути країни використовують певні обмеження.

Отже, міграція робочої сили може приносити як переваги, так і недоліки для всіх учасників процесу. Найбільше вигоди отримує приймаюча країна та звичайно самі люди, які мігрують.

1. Міжнародна міграція робочої сили - *BukLib.net*. URL: <https://buklib.net/books/25044/>.
2. Міжнародний день мігрантів: статистика, причини та як звикнути до нової країни. *Vikna*. URL: <https://vikna.tv/video/svit/mizhnarodnyj-den-migrantiy-statystyka-ta-prychyny-migracziyi/#:~:text=Кількість%20мігрантів%20у%20світі,ix%20було%20лише%20173%20млн.>
3. Gender and migration. *Migration data portal*. URL: <https://www.migrationdataportal.org/themes/gender-and-migration>.
4. International Data. *Migration data portal*. URL: https://www.migrationdataportal.org/international-data?i=remitt_re_excel&t=2022.

DECISION TREE ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ

Д.е.н., проф.. **Галинська Ю.В**
Студент **Ситник С.В.**
Сумський державний Університет

Побудова прогнозової моделі для глобальних ринків автомобілебудування в перспективі може стати корисним інструментом для бізнесу та урядових органів, які працюють у сфері автомобільної промисловості. Прогнозування допомагає визначити попит на автомобілі в майбутньому відповідно до різних факторів, таких як технічні характеристики автомобілів, ціна, країна виробник і тенденції споживання. Таким чином компанії мають змогу планувати свою продукцію та маркетингову стратегію, що може знизити ризики і покращити їх економічні результати. Крім того, прогнозовані моделі корисні для органів влади, що займаються регулюванням галузі, для планування інфраструктури та розвитку транспортної системи в майбутньому.

Існує велика кількість інструментів для прогнозування, але в нашому випадку доцільно розглянути такий інструмент, як дерево рішень. Дерево рішень (Decision Tree) - це графічна модель прийняття рішень, яка являє собою дерево, де кожен вузол представляє собою рішення, а кожне ребро - можливий варіант розвитку подій після його виконання. У контексті автомобільної промисловості дерево рішень може бути застосовано для прогнозування ринку автомобілів.

Decision Tree для прогнозування ринку автомобілів може бути побудовано на основі різних факторів, таких як країна виробник, ціновий

сегмент, тип автомобіля та інші характеристики. Наприклад, перший рівень дерева може бути розділений за країною виробником, другий рівень - за ціною автомобілів, третій рівень - за типом автомобіля, а четвертий рівень - за наявністю нових моделей та тенденціями споживання.

У процесі побудови дерева рішень враховуються статистичні дані про ринок автомобілів, такі як продажі, прибутки, популярність моделей та інші параметри. Для отримання більш точного прогнозу повинні бути зібрані дані за декілька років.

Модель Decision Tree є ефективною для прогнозування ринку автомобілів, адже дозволяє відстежувати тенденції ринку, передбачити зміни попиту та попередити можливі проблеми з продажами.

Тож, з метою розробки дерева рішень для створення прогнозу були взяті фактори, статистичні дані, наведені в таблиці 1, та проаналізовано можливі варіанти розвитку подій.

Таблиця 1 – Статистичні дані для створення дерева рішень

Перший рівень. Середня вартість авто		
Рік	Вартість, \$	
2020 рік	34115,625	
2021 рік	36592,5	
2022 рік	39761,25	
Другий рівень. Доля ринку за брендами авто у 2022 році		
Марка	Доля ринку, %	
Toyota	11,5	
Volkswagen	6,7	
Honda	5,4	
Hyundai	5,2	
Kia	4,2	
Nissan	4	
BMW	3,1	
Mercedes	2,9	
Chevrolet	2,8	
Ford	2,8	
Третій рівень. Технічні характеристики		
Рік	Легкові автомобілі, од.	Комерційні автомобілі, од.
2020 рік	53 915 928	24 871 638
2021 рік	56 437 803	26 317 394
2022 рік	57485378	24143155
Четвертий рівень. Доля ринку за країнами		

2020 рік		
Китай – 32,5%	США – 11,4%	Японія – 10,4%
2021 рік		
Китай – 32,5%	США – 11,4%	Японія – 9,8%
2022 рік		
Китай – 31,8 %	США – 11,8%	Японія – 9,2%

Сформовано автором за [27,31,32,36-38]

Для прогнозування глобального ринку автомобілебудування в перспективі було створено дерево рішень на основі наявних статистичних даних(рис.1).

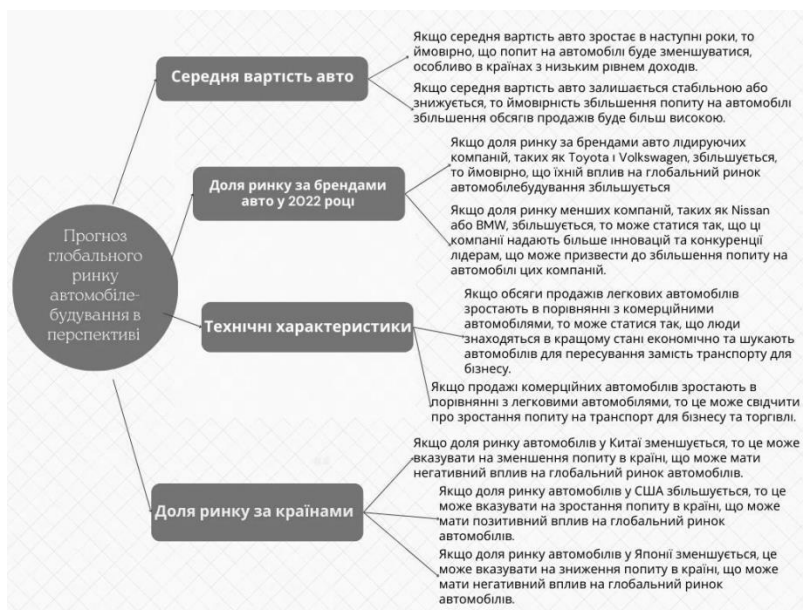

Рисунок 1 – Дерево рішень(Decision Tree)

Таким чином, з дерева рішень можна зробити такі висновки:

1. Стабільна або знижена середня вартість автомобілів сприятиме збільшенню попиту на автомобілі.
2. Збільшення долі ринку лідируючих компаній (таких як Toyota та Volkswagen) збільшить їхній вплив на глобальний ринок автомобілів.

3. Збільшення долі ринку менших компаній (таких як Nissan або BMW) може призвести до більшої конкуренції на ринку та збільшення попиту на автомобілі цих компаній.

4. Збільшення продажів легкових автомобілів може свідчити про покращення економіки та збільшення попиту на автомобілі для особистого користування.

5. Збільшення продажів комерційних автомобілів може свідчити про зростання попиту на транспорт для бізнесу та торгівлі.

6. Зменшення долі ринку автомобілів в Китаї може мати негативний вплив на глобальний ринок автомобілів, тоді як збільшення долі ринку автомобілів у США може мати позитивний вплив.

7. Зменшення долі ринку автомобілів в Японії може мати негативний вплив на глобальний ринок автомобілів, оскільки японські автомобільні компанії (такі як Toyota, Honda, Nissan і Mitsubishi) мають значну частку ринку.

1. 2022 PRODUCTION STATISTICS. *International Organization of Motor Vehicle Manufacturers OICA is the voice speaking on automotive issues in world forums*. URL: <https://www.oica.net/category/production-statistics/2022-statistics/> (дата звернення: 10.04.2023).

2. 2020 PRODUCTION STATISTICS. *International Organization of Motor Vehicle Manufacturers OICA is the voice speaking on automotive issues in world forums*. URL: <https://www.oica.net/category/production-statistics/2020-statistics/> (дата звернення: 10.04.2023).

3. 2021 PRODUCTION STATISTICS. *International Organization of Motor Vehicle Manufacturers OICA is the voice speaking on automotive issues in world forums*. URL: <https://www.oica.net/category/production-statistics/2021-statistics/> (дата звернення: 10.04.2023).

4. GLOBAL SALES STATISTICS 2019 – 2022. . *International Organization of Motor Vehicle Manufacturers OICA is the voice speaking on automotive issues in world forums*. URL: <https://www.oica.net/category/sales-statistics/> (дата звернення: 26.04.2023).

5. Global automotive market share in 2022, by brand. URL: <https://www.statista.com/statistics/316786/global-market-share-of-the-leading-automakers/> (дата звернення: 26.04.2023).

6. Leidy L. What an Average Car Cost in the Year You Were Born. URL: <https://www.gobankingrates.com/saving-money/car/heres-much-car-today-would-cost-year-were-born/> (дата звернення: 26.04.2023).

Наукове видання

**INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS
AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК**

Матеріали
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, Україна, 19 травня 2023 року)

Відповідальний за випуск Ю. М. Петрушенко
Комп'ютерне верстання М. Д. Домашенко

Стиль та орфографія авторів збережені.

Організаційний комітет і редакційна колегія не несуть
відповідальності за зміст поданих матеріалів.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 10,92. Обл.-вид. арк. 14,62.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.